

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет міжнародних відносин і права
Кафедра іншомовної освіти і міжнародної комунікації

ДИПЛОМНА РОБОТА
Магістр

Галузь знань 01 Освіта/Педагогіка
Спеціальність 014.02 Середня освіта (Мова та література (англійська))

на тему: **Формування іншомовної граматичної компетентності
учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів**

ДРСОА.017139.01.05

Виконала: студентка 2-го курсу
група СОАм-21-1

В. Я. Оракбаєва

Керівник
канд. пед. наук, доц.

С. В. Король

До захисту допускаю:
Зав. кафедри іншомовної освіти і
міжкультурної комунікації
д-р пед. наук, проф.

_____ 2022 р.

Н. М. Бідюк

ЗАВДАННЯ

АНОТАЦІЯ

Оракбаєва В. Я. Формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів. – Дипломна робота магістра.

Дипломна робота магістра на здобуття кваліфікації магістра за спеціальністю 014.02 Середня освіта (Мова та література (англійська)). – Хмельницький національний університет, факультет міжнародних відносин і права, кафедра іншомовної освіти і міжкультурної комунікації, наук. кер.: канд. пед. наук, доц. Король С. В. – Хмельницький, 2022.

Загальний обсяг роботи становить 110 сторінок, із них – 81 сторінка основного тексту. Робота містить 4 додатки та 70 джерел посилань.

Ключові слова: формування граматичної компетентності, іноземна мова, учні 11-х класів, комплекс уроків, онлайн-ресурси.

Дипломна робота магістра присвячена дослідженню проблеми формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів, як допоміжних навчальних засобів.

У роботі проаналізовано проблему формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів; обґрунтовано сутність основних понять у методичній та науковій літературі; розглянуто структуру іншомовної граматичної компетентності та особливості її формування в учнів 11-х класів; досліджено використання онлайн-ресурсів як допоміжних засобів формування іншомовної граматичної компетентності; визначено ефективні онлайн-ресурси для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів; експериментально перевірено ефективність розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів.

Підпис автора

Дата подання роботи до захисту

SUMMARY

Orakbaeva V. Ya. Developing the 11th Grade Students' Grammatical Competence in Foreign Language Learning with Online Resources. – Master's thesis.

Thesis for acquiring Master's degree in specialty 014.02 Secondary education (Language and Literature (English)). – Khmelnytskyi National University, Faculty of International Relations and Law, Department of Foreign Language Education and Intercultural Communication, scientific supervisor: Doctor of Philosophy (Pedagogy), Assoc. Professor Korol S. V. – Khmelnytskyi, 2022.

The paper consists of 110 pages, the main text comprising 81 pages. The work contains 4 appendices and 70 cited sources.

Keywords: developing of grammatical competence, foreign language, 11th grade students, complex of lessons, online resources.

Master's thesis is aimed at studying the problem of developing the 11th grade students' grammatical competence in foreign language learning with online resources as auxiliary educational tools.

The problem of developing the 11th grade students' grammatical competence in foreign language has been analyzed; the essence of the main concepts in methodical and scientific literature has been substantiated; the structure of foreign language grammatical competence and the peculiarities of its developing in 11th grade students has been considered; the use of online resources as auxiliary means for developing grammatical competence in foreign language learning has been investigated; effective online resources for developing the 11th grade students' grammatical competence in foreign language learning have been identified; the efficiency of the presented complex of lessons for developing the 11th grade students' grammatical competence in foreign language learning with online resources has been experimentally proven.

 Author's signature

 The date of the work submission to defence

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Теоретичні аспекти формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів.....	11
1.1 Проблема формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів у методичній та науковій літературі.....	11
1.2 Структура іншомовної граматичної компетентності та особливості її формування в учнів 11-х класів.....	19
1.3 Використання онлайн-ресурсів як допоміжних засобів формування іншомовної граматичної компетентності.....	31
2 Методичні аспекти формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів.....	40
2.1 Аналіз ефективних онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.....	40
2.2 Комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.....	49
2.3 Експериментальна перевірка ефективності розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.....	60

Висновки.....	78
Перелік джерел посилань.....	82
Додаток А Приклади вправ з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності.....	89
Додаток Б Комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.....	95
Додаток В Контрольні завдання для визначення рівня володіння учнями 11-го класу іншомовною граматичною компетентністю на початку експерименту.....	105
Додаток Г Контрольні завдання для визначення рівня володіння учнями 11-го класу іншомовною граматичною компетентністю по закінченню експерименту.....	108

ВСТУП

Актуальність теми дипломної роботи. В умовах стрімкої інтеграції України в міжнародний науково-освітній простір, вивчення та викладання іноземних мов, особливо англійської, як мови міжнародного та ділового спілкування – є не лише складовою освіти, а й стає вкрай необхідною потребою. Відповідно до загальноєвропейських рекомендацій Ради Європи, метою вивчення будь-якої іноземної мови є вільне спілкування нею, а вивчення граматики іноземної мови є невід’ємною частиною її опанування.

Наразі, сучасне покоління дітей зростає в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та в умовах глобальної комп’ютеризації, тому все більш актуальним стає питання використання онлайн-ресурсів в освітньому процесі, зокрема, при вивченні граматики англійської мови. Використання онлайн-ресурсів сприяє поглибленому вивченню іноземної мови, на уроці впроваджуються нові форми засвоєння матеріалу, що стимулює інтерес учнів 11-х класів до її опанування. Завдяки такому підходу, підвищується мотивація, ефективність навчального процесу та активізація навчально-пізнавальної діяльності учнів. Крім того, онлайн-ресурси дозволяють як урізноманітнити навчальний процес, так і удосконалити організацію освітнього процесу на уроках граматики англійської мови. При цьому, онлайн-ресурси дають можливість організувати самостійну роботу учнів 11-х класів та підштовхнути

їх до використання всіх можливих сучасних навчальних засобів для забезпечення самоосвіти та саморозвитку.

Пріоритети навчання і викладання іноземної мови у ЗЗСО в Україні, окреслюють такі нормативні документи: «Концепція розвитку освіти України на період 2015 – 2025 роки» (2014 р.); «Концепція «Нова українська школа» (2016 р.); Закон України «Про освіту» (2017 р.); «Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи» (2017 р.); «Методичні рекомендації про викладання іноземних мов у 2022/2023 навчальному році» (2022 р.) та ін.

Над дослідженням методики навчання іноземних мов та формування іншомовної граматичної компетентності працювало чимало вітчизняних науковців: О. Бігич, О. Касаткіна, С. Ніколаєва, Н. Скляренко, І. Тригуб, М. Шемуда та багато інших. До іноземних вчених, які досліджували формування іншомовної граматичної компетентності, належать: Б. Артс (B. Aarts), Е. Россітер (A. Rossiter), М. Свон (M. Swan), С. Торнбері (S. Thornbury) та інші.

Методичні основи використання сучасних інформаційних технологій та електронних засобів навчального призначення у процесі навчання іноземних мов у своїх працях досліджували вітчизняні та іноземні науковці: В. Биков, О. Гокунь, І. Зачепа, А. Коломієць, С. Шумаєва, С. Десаї (S. Desai), Дж. Карстенс (J. Carstens), Дж. Шварц (J. Schwarz) та багато інших.

Над дослідженням особливостей використання онлайн-ресурсів на уроках іноземної мови працювало чимало вітчизняних науковців: Л. Гречуха, І. Карпа, А. Коломієць, І. Костенко, О. Костюк, О. Сеньків. До іноземних вчених які досліджували ефективність використання онлайн-ресурсів на уроках іноземної мови, належать: К. Бонд. (C. Bond.), К. Гейт (C. Geith), Г. Руперт (H. Rupert), Г. Г'юз (H. Hughes) та інші.

Навчально-методичне забезпечення щодо формування іншомовної граматичної компетентності, представлено такими посібниками:

Д. Вілліс (D. Willis) «Collins English Grammar and Practice», Д. Бібер (D. Biber) «Longman Grammar of Spoken and Written English», В. Еванс та Дж. Дулі (V. Evans and J. Dooley) «Round-Up», «Grammarway», Р. Мерфі (R. Murphy) «English Grammar in Use», Дж. Іствуд (J. Eastwood) «Oxford Practice Grammar» та багато інших.

Незважаючи на наявність наукових досліджень, проблема ефективності використання онлайн-ресурсів у формуванні іншомовної граматичної компетентності залишається недостатньо дослідженою. Таким чином ми вважаємо, що тема дипломної роботи: «Формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів» є актуальною та перспективною в її подальшому дослідженні.

Об'єкт дослідження – процес навчання граматики учнів 11-х класів на уроках англійської мови.

Предмет дослідження – комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.

Мета дослідження – дослідити теоретичні аспекти формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів та експериментально перевірити ефективність використання онлайн-ресурсів на уроках англійської мови для її формування.

Досягнення мети дослідження потребує розв'язання таких завдань:

1. Проаналізувати проблему формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів та обґрунтувати сутність основних понять у методичній та науковій літературі.

2. Розглянути структуру іншомовної граматичної компетентності та особливості її формування в учнів 11-х класів.

3. Дослідити використання онлайн-ресурсів як допоміжних засобів формування іншомовної граматичної компетентності та визначити ефективні онлайн-ресурси для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.

4. Експериментально перевірити ефективність розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів.

Для вирішення поставлених завдань на різних етапах дослідження нами були використані такі методи дослідження: теоретичні методи – аналіз, синтез та узагальнення наукової і методичної літератури, класифікація та систематизація структури іншомовної граматичної компетентності та її особливостей; емпіричні методи – спостереження, бесіда та тестування учнів 11-х класів для визначення рівня сформованості іншомовної граматичної компетентності, педагогічний експеримент для перевірки ефективності робленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів; метод статистичної обробки даних – математична обробка та аналіз результатів педагогічного експерименту, для доведення достовірності та надійності отриманих результатів дослідження.

Апробація результатів дослідження. Ґрунтовні результати дослідження обговорені та опубліковані у збірнику матеріалів XI Міжнародного науково-методологічного Інтернет-семінару «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Хмельницький, 2022), а також опубліковано у збірнику матеріалів Всеукраїнської наукової конференції «Актуальні проблеми філології та методики викладання іноземних мов у сучасному мультилінгвальному просторі» (Вінниця, 2022).

Практичне значення дослідження полягає у можливостях подальшого використання отриманих результатів дослідження та розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів у процесі проходження педагогічної практики, під час практичних занять з англійської мови, вчителями загальноосвітніх шкіл, для написання наукових статей, підготовки тез доповідей, курсових та дипломних робіт.

Структура роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, загальних висновків, переліку джерел посилань (70 найменувань, з них 47

іноземними мовами) та 4 додатків на 22 сторінках. У роботі містяться 9 таблиць та 10 рисунків. Повний обсяг тексту складає 110 сторінок, основний зміст викладено на 81 сторінці.

1 ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ

1.1 Проблема формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів у методичній та науковій літературі

Ключовою компетентністю згідно з «Концепцією Нової української школи» є: «спілкування іноземними мовами – уміння належно розуміти висловлене іноземною мовою, усно і письмово висловлювати і тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання і письмо) у широкому діапазоні соціальних і культурних контекстів, а також уміння посередницької діяльності та міжкультурного спілкування» [16, с. 11].

Таким чином, в умовах стрімкої інтеграції України в міжнародний науково-освітній простір, вивчення та викладання іноземних мов, особливо англійської, як мови міжнародного та ділового спілкування – є не лише складовою освіти, а й стає вкрай необхідною потребою.

Так, відомі прикладні лінгвісти Кенал та Свейн (Canale and Swain) опублікували статтю, у якій вони стверджують, що здатність спілкуватися іноземною мовою вимагає опанування чотирьох різних її компонентів, а саме:

1. граматична компетентність – вміння створювати граматично правильні висловлювання;

2. соціолінгвістична компетентність – здатність продукувати та розпізнавати мовлення відповідно до ситуації висловлювання;

3. дискурсивна компетентність – вміння створювати зв'язні висловлювання;

4. стратегічна компетентність – здатність вирішувати комунікативні проблеми по мірі їх виникнення [32, с. 42].

Таким чином, важливо проаналізувати проблему формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів та обґрунтувати сутність основних понять у методичній та науковій літературі.

Отже, граматики іноземної мови є основою англійської мови та є одним з найважливішим аспектом її вивчення. Граматики має особливу роль, оскільки встановлює правила та структуру мови, для організації та передачі повідомлення. Високий рівень знань з граматики англійської мови, покращать навички письма та мовлення, дозволять розвинути власний унікальний стиль спілкування. Граматики є структурною основою нашої здатності висловлюватися, адже чим більше ми усвідомлюємо, як функціонує граматики іноземної мови, тим більше можемо контролювати впевненість та ефективність використання мови.

Грамотне оперування граматичними структурами іноземної мови – це ключ до вільного та впевненого володіння мовою. Крім того, знання граматики можуть покращити здатність аналітично мислити, впевнено та ефективно спілкуватися з носіями мови. В опануванні граматики іноземної мови метою є не лише знання правил, а використання граматичних структур у мовленнєвій взаємодії. Тому, ми вважаємо, що роль граматики у навчанні учнів є надзвичайно важливою, а її знання та вміння мають бути досконалими.

Цілі навчання іноземної мови включають навчання учнів правильному, осмисленому та належному використанню граматики. У цьому відношенні граматику можна розглядати як раціональну та динамічну систему, що містить структури, які характеризуються трьома вимірами: форма, значення, використання [70, с. 41].

Під формою розуміється конкретне слово або звук, з якого складається граматичний елемент, наприклад, Present Continuous = be + verb+ing. Крім того, увага учнів має бути зосереджена не лише на формі іноземної мови, що вивчається, а й на значеннях, які ці форми передають. Значення – це концепція, яку виражає граматичний елемент, наприклад, Present Continuous виражає дію, яка відбувається в даний момент [70, с. 41]. Під використанням розуміється те, для чого граматичний елемент використовується у певному контексті, тобто це спосіб, у який мовець використовує певну мовну форму для спілкування в конкретній ситуації з певною метою.

Таким чином, грамати́ка – це опис правил для формування речень, включаючи врахування значень, які ці форми передають. Це загальне правило того, як слова і групи слів вживаються у процесі спілкування. Іншими словами, грамати́ка – це здатність використовувати граматичні ресурси мови, які допомагають розуміти висловлювання та точно сприймати інформацію. Вивчення граматики означає практичне та теоретичне оволодіння структурними явищами мови, вміння використовувати їх у мовленні та розуміти при сприйманні іноземної мови. Важливо, що саме у процесі вивчення граматики іноземної мови формується граматична компетентність, яка є кінцевою метою навчання граматики.

Н. Складенко, зазначає що «граматична компетентність – це здатність людини розуміти мовлення інших та коректно і грамотно оформлювати усне та писемне висловлювання, а її основними компонентами є: граматичні навички, граматичні знання і граматична усвідомленість» [20, с. 15].

Звернемо увагу на визначення граматичної компетентності, запропоноване Радою Європи в документі «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти», у якому автори цього документа зазначають, що «граматична компетентність – це здатність розуміти й виражати значення, продукуючи і розпізнаючи правильно оформлені згідно з цими принципами фрази та речення» [6, с. 177].

Поняття «граматична компетентність» є основою нашого дослідження, тому вважаємо доцільним приділити достатньо уваги терміну «компетентність». У педагогічній науці досить активно розглядаються різні варіанти цих понять та існує певна розбіжність і термінологічна неузгодженість. Вважається, що однією з причин є протилежні точки зору науковців та різні підходи щодо розуміння цих понять. Крім того, варіації перекладу англійських термінів «competency» та «competence» є наступними причинами протиріч у висвітленні цих понять.

Перейдімо до висвітлення проблеми неузгодження цих термінів у працях зарубіжних та вітчизняних науковців. Передусім, розпочнемо із зарубіжного

досвіду, адже вважається, що поняття «компетентності» вперше було запропоновано вченими зі Сполучених Штатів Америки.

Перші дослідження належать американському психологу Р. Уайту (R. White), у яких він визначив компетентність як особисті якості, необхідні для продуктивності, високого рівня мотивації та потреб людини оволодіти певними навичками [69]. Наступним, хто продовжив дослідження вищезгаданих понять, був професор психології Гарвардського університету Д. Макклеланд (D. McClelland). У своїх працях, автор стверджує, що компетенція це характеристики та якості особистості, які дозволяють ефективно виконувати завдання в певній ситуації [53].

Слід виділити дослідження англійського професора Дж. Равена (J. Raven), у яких автор стверджує, що компоненти компетентності можна розвивати та оцінювати лише тоді, коли людина займається діяльністю, до якої вона внутрішньо сильно мотивована [61]. Наступними представниками іноземних вчених є Л. Спенсер та С. Спенсер (L. Spencer, S. Spencer). На думку науковців, компетентність – це базові характеристики індивіда, які значно пов'язані з якостями особистості до ефективного та продуктивного результату в роботі чи певній ситуації [64].

Розглянувши досвід зарубіжних вчених, перейдімо до досліджень вітчизняних науковців. Серед українських дослідників варто розглянути думку науковиці Н. Побірченко, яка вважає, що «під компетентністю розуміється якась інтегральна здатність розв'язувати конкретні проблеми, що виникають у різних сферах життя» [17, с. 28]. Також, дослідниця І. Бех стверджує, що «компетентність полягає у інтелектуально-моральній саморегуляції, спрямованій на ефективне вирішення суб'єктом певних життєвих проблем» [1, с. 2-3]. Слід виділити думку науковиці Н. Бібік, яка вважає, що «результатом набуття компетенцій є компетентність, яка передбачає особистісну характеристику, ставлення до предмета діяльності» [2, с. 28].

Отже, ми визначили значущість вивчення граматики іноземної мови, детально розглянули поняття компетентності, як теоретичної складової нашої

роботи. Разом з тим, вважаємо за доцільне визначити психолого-педагогічні особливості учнів 11-х класів, адже знання вікових особливостей учнів є важливим аспектом, без якого впевнене викладання іноземної мови є неможливим. Тому, доцільно визначити принципи поведінки учнів 11-х класів, їх ставлення до вивчення іноземної мови та відповідно до цих аспектів ми можемо ефективно планувати урок, обирати вид завдання, форму роботи та організацію освітнього процесу в цілому, щоб зацікавити та мотивувати учнів 11-х класів вивчати граматику іноземної мови.

Науковиця С. Ніколаєва у своїх працях стверджує, що «учні 11-х класів – це старша школа, яка є завершальною та відповідає третьому етапу навчання англійської мови в оволодінні учнів іномовним мовленням, тому матеріал з граматики англійської мови, який призначений для вивчення учнями 11-го класу, засвоюється тільки до рівня розпізнавання та розуміння при читанні, також має місце систематизація граматичного матеріалу, що вивчався у п'ятих та одинадцятих класах» [14, с. 231].

Оскільки старшокласники мають різноманітні інтереси та замислюються над вибором майбутньої професії та вищого навчального закладу у якому вони здобуватимуть нові знання та отримують відповідні навички з обраної професії, все це зумовлює необхідність посилення індивідуалізації навчання іноземної мови. В учнів 11-х класів підвищується почуття відповідальності та свідоме ставлення до навчального процесу, що дає можливість організувати самостійну роботу учнів та підштовхнути їх до використання всіх можливих сучасних засобів освіти для забезпечення самоосвіти та саморозвитку.

Крім того, самостійна робота в процесі вивчення іноземної мови має готувати учнів 11-х класів до самостійного «доучування» та вдосконалення володіння іноземною мовою, а саме: розвивати в них уміння працювати з додатковою літературою, навчальним текстом з іноземної мови що вивчається, онлайн-ресурсами та іншими комп'ютерними засобами [14, с. 232].

З огляду на викладене можна констатувати такі особливості організації навчального процесу з іноземної мови у старшій школі:

– здійснення послідовного комунікативно-пізнавального навчання, яке пов'язане з підвищенням змістовності мовлення учнів 11-х класів [14, с. 232];

– використання прийомів на уроках іноземної мови, які будуть спонукати до вираження ставлення учнів до проблем, які обговорюються під час вивчення певної теми [14, с. 232];

– реалізація індивідуалізованого навчання, яке орієнтоване на використання іноземної мови, що вивчається у майбутній практичній діяльності учнів 11-х класів [14, с. 232];

– використання різних форм та видів самостійної роботи учнів у більшому обсязі [14, с. 232].

Варто розглянути складові пізнавальних процесів учнів 11-х класів та їхній вплив на опанування іноземної мови:

1. Мислення – є одним із основних аспектів, адже відбувається інтелектуальний розвиток, учні усвідомлено володіють логічними операціями, тому важливо організувати навчальний процес з вивчення іноземної мови, використовуючи проблемні ситуації та їх обговорення [18, с. 13];

2. Мовлення – формується цілісне та логічне висловлення власної думки, удосконалюється та значно ускладнюється за формою та змістом як усне, так і письмове мовлення, тому все це зумовлює використання на уроках відповідного мовленнєвого матеріалу сучасного та автентичного характеру, а також дискусій [18, с. 14];

3. Пам'ять – в учнів виникає прагнення керувати нею та підвищувати її продуктивність, тому виникає необхідність у використанні на уроках спеціальних прийомів запам'ятовування матеріалу, його відтворення та засвоєння [18, с. 14];

4. Увага – розвивається концентрація, стійкість, ступінь та цілеспрямоване зосередження уваги на вивченому матеріалі, все це зумовлене з розвитком логічного мислення, тому варто враховувати цю складову пізнавального процесу та не ігнорувати мимовільну увагу, яка виникає внаслідок безпосереднього інтересу учня [18, с. 15];

5. Уява – учні 11-х класів відкривають свій внутрішній світ, критично ставляться до її витвору та посилюють самоконтроль, а матеріал який вивчається у старших класах значно ускладнюється, тому виникає потреба в активізації як творчої уяви, так і репродуктивної [18, с. 15];

6. Сприймання – є характерним аспектом пізнавальних процесів учнів 11-го класу, розвивається осмисленість, вибірковість та цілеспрямоване спостереження за певними явищами або подіями, що особливо притаманно під час вивчення складного матеріалу, наприклад, граматики англійської мови, сприймання певних явищ та схем;

7. Мотивація – має особливу роль у процесі вивчення іноземної мови, адже від неї залежить активність учнів 11-х класів, їх інтерес та якість виконання поставлених завдань, вона формується внаслідок використання сучасного змісту матеріалу іноземної мови, колективних форм роботи, методів оцінювання, а також використання комп'ютерних технологій [18, с. 17-18].

Ми вважаємо, що мотивація є ключовою складовою пізнавального процесу учнів 11-х класів та має значний вплив на опанування іноземної мови. На жаль, вчителі іноді віддають перевагу традиційним, а не інноваційним стратегіям навчання англійської мови. Традиційні стратегії більше орієнтовані на вчителя, ніж на учня, і зосереджені на елементах і структурі навчання мови. Інноваційні стратегії більше орієнтовані на учня та базуються на діяльності, під час якої учні взаємодіють один з одним та вчителем, для вирішення проблем, наприклад, бесіда в парах, робота в малих групах, ігри, самооцінка, оцінка вчителем. Ці стратегії впливають на мотивацію та ставлення учнів [50, с. 6].

Варто зазначити, що в процесі вивчення іноземної мови можуть виникнути певні труднощі в учнів будь-якого віку, зокрема учнів 11-го класу, які можна пояснити афективними та когнітивними факторами. Наприклад, низька самооцінка або невпевненість у собі є досить поширеними факторами, що негативно впливають на вивчення мови. Наступними проблемами є інтерференція рідної мови, відсутність можливості щодня практикувати англійську, відсутність мотивації до навчання, пасивність у класі, низькі знання

з граматики іноземної мови, недостатній словниковий запас та відсутність відповідальності вдосконалювати себе [48, с. 90].

Як правило, тривога або страх впливають на розмову та виступ учнів перед класом, адже розмовляти або виконувати щось іноземною мовою в класній кімнаті може спричинити занепокоєння учнів через те, що їм доводиться вимовляти незнайомі звуки перед аудиторією, або через те, що вчитель та інші учні надмірно ставлять запитання та виправляють чи коментують [51, с. 1].

Таким чином, проаналізувавши психолого-педагогічні особливості учнів 11-х класів у методичній та науковій літературі, ми можемо надати цілісну характеристику особистості випускника школи, тому в якості ілюстрації використаємо знімок екрану для наочної демонстрації моделі особистості випускника школи (рис. 1.1) [15, с. 8]:

Рисунок 1.1 Модель особистості випускника школи

Отже, проаналізувавши наукову та методичну літературу, ми дійшли висновку, що граматика іноземної мови є основою англійської мови та є одним з найважливішим аспектом її вивчення. Крім того, ми виокремили психолого-педагогічні особливості учнів 11-х класів, охарактеризували їхню поведінку та інтереси. Так, в учнів підвищується почуття відповідальності та свідоме ставлення до навчального процесу, що дає можливість організувати самостійну роботу учнів та підштовхнути їх до використання всіх можливих сучасних засобів освіти для забезпечення самоосвіти та саморозвитку.

1.2 Структура іншомовної граматичної компетентності та особливості її формування в учнів 11-х класів

Н. Скляренко зазначає, що «граматична компетентність – це здатність людини розуміти мовлення інших та коректно і грамотно оформлювати усне та писемне висловлювання, а її основними компонентами є: граматичні навички, граматичні знання і граматична усвідомленість» [20, с. 15].

Зазначимо, що викладання граматики на уроках іноземної мови було важливим питанням протягом багатьох років. В історії викладання мови роль граматики розглядалася багатьма мовознавцями та методистами усього світу. Зауважимо, що традиційне навчання граматики ґрунтувалося на формальному понятті компетентності: знання основної теорії і правил, що зберігаються в свідомості мовців, які ототожнювали граматику лише з синтаксисом і морфологією. Проте, сьогодні граMATика має прямий і вирішальний вплив на процеси її навчання та багато інших сфер, пов'язаних з викладанням іноземної мови [59, с. 179].

Відомий автор навчальних та довідкових матеріалів з англійської мови, Майкл Свон (Michael Swan), дотримується позиції, що граматику потрібно вивчати усім учням, хто вивчає іноземну мову. У своїх працях він зазначає, що мови мають структурні особливості, які є складними та важкими для вивчення. Для того, щоб учні могли оволодіти ними, необхідний відповідний досвід, розуміння та використання цих функцій. У зв'язку з тим, що учні не мають достатньої можливості практикувати використання англійської мови з її носіями, тому цього можна досягти лише за допомогою педагогічного втручання, яке ґрунтується на регулярному викладанні граматики та систематичному практикуванні [65, с. 6].

Автор також зазначає, що рівень має вирішальне значення, адже чим більше учні знають, тим ефективніше робота з граматики може бути інтегрована в інші, більш комунікативні види діяльності, а чим нижчий рівень, тим більша ймовірність того, що вони отримають користь від окремих пояснень і практики.

Слід зазначити, що формування граматичної компетентності передбачає сформованість трьох основних її компонентів:

1) здатність розуміти та формулювати певні семантичні одиниці у вигляді зв'язних висловлювань, побудованих за правилами іноземної мови, що вивчається;

2) сформовані знання граматичних правил, синтаксису, морфології, орфографії, фонетики, лексики, а також стилістичних особливостей іноземної мови;

3) сформовані навички та уміння, що дозволяють мовцеві адекватно використовувати граматичні явища мови, відповідно до ситуації спілкування та комунікативних завдань [26, с. 122].

Важливість та необхідність оволодіння граматичною стороною мовлення для вирішення комунікативних завдань спілкування, логічно впливає із практичної мети навчання іноземної мови [23, с. 357].

З теоретичної точки зору важливо розглянути поняття «навички» та «уміння» в Українському педагогічному словнику, адже проблема диференціації цих термінів є актуальною, оскільки вони є складовою навчання будь-якої іноземної мови. Згідно з Українським педагогічним словником: «навички – дії, складові частини яких у процесі формування стають автоматичними, діяльність людини відбувається швидше і продуктивніше, а види навичок поділяються на: рухові, мислительні, мовні, інтелектуальні, сенсорні (дії за сприйманням), перцептивні тощо» [3, с. 221]. В свою чергу, у словнику зазначається, що «уміння – здатність належно виконувати певні дії, заснована на доцільному використанні людиною набутих знань і навичок та передбачає використання раніше набутого досвіду, а вивчення навчального предмета, виконання вправ і самостійних робіт виробляє в учнів уміння застосовувати знання» [3, с. 338].

Отже, на підставі отриманих визначень, можемо узагальнити, що навички це автоматизовані дії, здійснені без участі свідомості, але під її контролем, а уміння це здатність виконувати точні та свідомі дії.

Перейдемо до визначення поняття «граматична навичка» запропоноване науковцем Н. Складником, за його словами: «граматичні навички є ключовим компонентом граматичної компетентності, які характеризуються такими ознаками як автоматизованість, гнучкість і стійкість та формуватися поетапно» [20, с. 17].

За науковим напрацюванням С. Ніколаєвої: «складниками граматичної компетентності є знання: форми, значення, вживання, мовленнєвої конструкції, та граматичні навички мовлення: рецептивні та репродуктивні» [15, с. 97].

В якості ілюстрації використаємо схему С. Ніколаєвої «Складники граматичної компетентності» (рис. 1.1):

Рисунок 1.1 – Складники граматичної компетентності

Звернемо увагу, що головною ціллю навчання граматики іноземної мови є опанування репродуктивних граматичних навичок, до яких відносять письмо та говоріння та опанування рецептивних граматичних навичок, які включають читання та аудіювання [22, с. 75]. Отже, робота з репродуктивними граматичними навичками передбачає дії на вибір граматичної структури, оформлення граматичної структури за нормами мови та реалізацію граматичної структури у мовленні, а рецептивні граматичні навички передбачають дії на

сприймання граматичної структури, розпізнавання граматичної структури та співвіднесення із значенням граматичної структури.

Необхідно підкреслити, що система граматики англійської мови, містить велику кількість граматичних явищ, тому, у закладах освіти в процесі вивчення англійської мови, вивчаються не всі граматичні явища, а спеціально відібраний граматичний мінімум, який складається з активного граматичного мінімуму та пасивного граматичного мінімуму [14, с. 72].

Так, до активного граматичного мінімуму відносять ті граматичні структури, які учень використовує для вираження своїх думок іноземною мовою, а до пасивного граматичного мінімуму входять такі граматичні структури, якими учні можуть не користуватися для вираження своїх думок, але які потрібні для розуміння мовлення або сприймання мовлення [14, с. 72].

В якості ілюстрації, використаємо схему запропоновану С. Ніколаєвою, щодо визначення шкільного граматичного мінімуму (рис. 1.2) [15, с. 100]:

Рисунок 1.2 – Шкільний граматичний мінімум

За словами науковця Н. Скляренко, «у старшій школі з'являється необхідність засвоювати не лише активний граматичний матеріал, але й так званий пасивний граматичний матеріал, що належить до шкільного граматичного мінімуму» [20, с. 19]. Н. Скляренко також зазначає, що «це граматичні структури, які зустрічаються переважно у фахових або фахово спрямованих текстах, які учні будуть читати у старшій школі, тому на цьому

етапі слід забезпечувати більшу автономність учнів, їхню самостійність у формуванні граматичної компетентності, адже випускники старшої школи мають досягти іншомовної комунікативної компетентності рівня B1+, в тому числі і граматичної компетентності» [20, с. 19].

Підкреслимо, що у навчальній програмі з іноземних мов граматичний матеріал розписаний по класах, проте недоліком є те, що він не поділяється на пасивний чи активний граматичний мінімум, тому викладачу доводиться визначати це самостійно.

За словами С. Ніколаєвої, особливістю навчання іноземної мови у старшій школі та у 11-му класі зокрема, є наступні фактори:

- послідовне здійснення комунікативно-пізнавального навчання;
- використання прийомів, що спонукають до критичного мислення учнів;
- творчий характер навчальної діяльності учнів;
- широке застосування самостійної роботи учнів;
- використання колективних форм роботи [15, с. 196].

Відповідно до навчальної програми з іноземних мов: «на кінець 11-го класу учень демонструє відносно високий рівень граматичного контролю, не припускається помилок, які призводять до непорозумінь, добре володіє простими мовними структурами та деякими складними граматичними конструкціями, хоча часто вживає останні з деякими неточностями» [13, с. 15].

Таким чином, щоб забезпечити та реалізувати успішний процес формування іншомовної граматичної компетентності, необхідно здійснити такі етапи:

1) перший етап – ознайомлення з новим граматичним явищем. На цьому етапі вводяться нові граматичні структури у контексті, учні одержують знання з допомогою пояснення вчителя та виконуючи самостійну пошукову діяльність, аналізуються приклади та під керівництвом вчителя здійснюється евристична бесіда, використовуються різноманітні засоби навчальної інформації (правила, моделі, схеми, зразки мовлення, ілюстративні таблиці).

2) другий етап – автоматизація дій учнів з новим граматичним явищем. На даному етапі відбувається закріплення матеріалу за допомогою тренувальних вправ, формується автоматизм у вживанні певної граматичної структури на рівні словосполучення, словоформи, фрази чи речення.

3) третій етап – автоматизація дій з новим граматичним явищем на рівні понадфразової єдності і тексту. На такому етапі виконуються складніші вправи, активізується навчальний матеріал через створення ситуативних діалогів, учні самостійно продукують висловлювання які містять нове граматичне явище поряд з іншими граматичними структурами.

У викладанні граматики можна виділити два основні підходи – дедуктивний та індуктивний. Дедуктивний підхід пов'язаний із класичним підходом граматичного перекладу, коли учнів навчають правилам і дають інформацію про мову. Застосування цих правил у мовній практиці є наступним кроком вивчення мови. Іншими словами, це вивчення граматики іноземної мови від пояснення правил, до їх використання в мовленні [24, с. 373].

Вважається, що дедуктивний підхід є найбільш ефективним для високо мотивованих учнів з хорошим рівнем знань, які прагнуть зрозуміти більш складні аспекти граматичної системи та функціонування іноземної мови в цілому.

Індуктивний підхід до викладання граматики ґрунтується на ідеї, що учнів не навчають граматичним чи іншим типам правил безпосередньо, а їм залишається самостійно опрацьовувати правила на основі свого досвіду використання мови. Спочатку учням показують функціонування певної граматичної структури в мовленні або тексті та відпрацьовують це, потім настає черга аналізу. Іншими словами, це вивчення граматики іноземної мови від використання її в мовленні, до пояснення правил [24, с. 373].

Науковці стверджують, що індуктивний підхід є дієвим для учнів молодшого віку, які ще не мають достатніх знань з іноземної мови та засвоюють краще матеріал через застосування активних методів вивчення граматики.

Крім того, граматика іноземної мови може бути представлена у різний спосіб. Один із традиційних способів представлення граматичного матеріалу, має назву «PPP» (Presentation, practice and production). Такий підхід викладання граматики складається з трьох етапів: презентація, практика та продукція [66, с. 256]. Інший спосіб представлення граматичного матеріалу, має назву «TBL» (Task-Based Learning), де іноземна мова викладається на основі завдань, навчання має сприяти зосередженості на учневі, а не на контролі вчителя та особливо доречним є використання комунікативних завдань [49, с. 315].

Нарешті, перейдімо до труднощів формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів, адже опанування граматики на уроках іноземної мови є дуже багатограним і складним процесом, який є неможливим без подолання різноманітних ускладнень та викликів на всіх етапах її вивчення. Врахування цих труднощів допоможе вчителю досягти ефективності у формуванні іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів. У зв'язку з цим, варто розглянути деякі з них.

Здебільшого, серед труднощів, які виникають у процесі вивчення іноземних мов, є граматичні правила. Ці труднощі стосується тих, хто вивчає іноземну мову на будь-якому рівні. Прийнято вважати, що граматика це лише правила та певні граматичні структури, проте не варто забувати що навчання граматики – найкраща можливість покращити комунікативні навички учнів.

Ми вважаємо, що вивчення всіх граматичних правил не повинно бути першочерговою метою в процесі вивчення мови, однак навчання не може відбуватися виключно без правил граматики. Якщо учні будуть сприймати та використовувати граматику іноземної мови, як інструмент для досягнення комунікативних цілей, це ефективно сприятиме процесу вивчення мови, особливо розмовним навичкам.

Беремо сміливість стверджувати, що труднощі формування іншомовної граматичної компетентності визначаються такими чинниками:

- 1) віковими та індивідуальними особливостями учнів;
- 2) особливостями іноземної мови, що вивчається;

3) умовами навчання: засоби навчання, навчальні матеріали, форми та методи роботи.

Зупинімося докладніше на кожному чиннику, які визначають труднощі у формуванні іншомовної граматичної компетентності.

1) Труднощі, визначені віковими та індивідуальними особливостями учнів, мають психологічний характер, які обумовлені тим, що:

– на відміну від рідної мови, учні не вважають іноземну мову першочерговим способом спілкування та вважають її вивчення не обов'язковим;

– засвоєння іноземної мови відбувається в умовах, у яких немає достатньої бази для мимовільного вияву закономірностей граматичних явищ [12, с. 241];

– на вивчення іноземної мови, зокрема граматики, впливає ставлення учня та його оточуючих до мови що вивчається, незалежно від того, позитивне чи негативне це ставлення, якщо учні критично ставляться до предмета чи діяльності, власна мотивація учня може постраждати, і навпаки, є старанні учні, які можуть мотивувати інших до вивчення граматики іноземної мови;

– засвоєння граматичної побудови мови, граматичних категорій і граматичних явищ характеризується абстрактністю, що у свою чергу, передбачає наявність в учнів аналітичних здібностей, добре розвинених навичок класифікації явищ з опорою на їх ознаки, а також логічного мислення та пам'яті [12, с. 241].

2) Труднощі, визначені особливостями іноземної мови, що вивчається, є найпоширенішими факторами впливу на вивчення граматики іноземної мови та визначаються такими чинниками:

– інтерференція, яка значно ускладнює ефективне формування граматичних навичок іноземної мови. Під інтерференцією в даному випадку слід розуміти – перенесення норм і особливостей рідної мови на іншу в процесі її опанування. Інтерференція також є результатом білінгвізму, тобто явище яке виникає при вивченні декількох іноземних мов. Наразі, у деяких українських

школах вивчається дві іноземні мови, тому в аспекті багатомовності варто усвідомити спільні та відмінні риси цих мов. Вважається, що причиною інтерференції є саме психологічні механізми, які також називають інтерференцією навичок, а не відмінності у системах мови.

У процесі оволодіння іноземною мовою в свідомості учня відбуваються певні зміни, які є наслідком співіснування двох і більше мовних систем. Міжмовна інтерференція у формуванні граматичної компетентності проявляється переважно тоді, коли учень помилково переносить граматичні норми рідної мови на мову, що вивчається, наприклад, при побудові англійського речення використовує вільний порядок слів. Іншим прикладом може слугувати тема іменник, адже в українській мові є ряд слів які вживаються лише в множині, в той час як аналогічні слова в англійській мові використовуються лише в однині, та навпаки, наведемо приклад: шахи – chess, одяг – clothes.

Ідентичне явище являє собою тема прийменник, оскільки деякі вирази не збігаються в українській та англійській мові, наприклад: на вулиці – in the street. Поряд з тим, в англійській мові до деяких дієслів додаються певні прийменники, іншими словами цю тему також називають фразові дієслова, які на рідну мову не варто перекладати єдиним чином, до прикладу: дізнаватися – to find out, доглядати – to look after.

– співвідношенням значень і випадків вживання граматичних явищ, де значення і випадки вживання збігаються в обох мовах або навпаки, не збігаються [12, с. 241];

– складні граматичні явища, можуть вимагати великих зусиль в опануванні граматики іноземної мови, наприклад: явища які мають багато функцій та безліч значень, розширена система часових форм дієслова в англійській мові або різноманітність морфологічних форм загалом;

– способом утворення форми граматичних явищ, у якому спосіб утворення форми сходиться в рідній та іноземній мові, та навпаки відрізняються в рідній та іноземній мові [12, с. 241].

3) Труднощі, визначені умовами навчання, характеризуються такими чинниками:

– вчитель пояснює граматичні правила виключно іноземною мовою або використовує складну термінологію для їх пояснення;

– використовуються лише фронтальні форми роботи, що спричиняє пасивну роль учня на уроці [12, с. 242];

– навчання граматики іноземної мови обмежується заучуванням граматичних конструкцій, внаслідок цього, є сумнівним не лише розуміння учнями правил граматики та граматичних термінів, а також здатність застосовувати ці знання на практиці або у реальному спілкуванні;

– нові граматичні структури на етапі ознайомлення подаються поза контекстом, що у подальшому призводить до того, що в учнів з'являються труднощі під час ситуативного використання граматичних явищ [12, с. 242];

– під час вивчення граматики іноземної мови використовуються «сухі» таблиці, граматичний матеріал не супроводжується наочністю, відповідними прикладами, ілюстративними таблицями та схемами, що негативно впливає на ефективність її вивчення;

– вчитель не мотивує учнів, використовує застарілі навчальні матеріали, однотипні вправи, що впливає на мотивацію учнів до навчання, знижується впевненість у практичній користі вивчення граматики іноземної мови;

– навчання граматики іноземної мови відбувається без залучення інтерактивних методів, інформаційних технологій та сучасних ресурсів;

– навчання граматичного матеріалу ускладнюється граматичними термінами і правилами, а також великою кількістю винятків. Так, наприклад, при навчанні граматики застосовується експліцитний підхід (пояснення та заучування правил граматики мови що вивчається), а не імпліцитний (повторення та заучування граматичних структур іноземної мови без заучування правил) [12, с. 242]. Так, учні можуть не запам'ятовувати складні правила граматики іноземної мови, вони їх не розуміють та просто завчають.

Корисно було б звернути увагу на тему виправлення граматичних помилок учнів, як на актуальну проблему сучасного викладання іноземних мов. Цілком очевидно, що виправлення граматичних помилок – це не проста проблема, і для неї немає простого вирішення. Навіть якщо серед дослідників є більше згоди щодо того, що зворотній зв'язок, коригування помилок є корисним загалом, існують розбіжності щодо того, як і коли їх коригувати, щоб це було ефективно. Крім того, багато досліджень ґрунтуються на виправленні усних помилок, тому на сьогоднішній день лише невелика кількість досліджень розглядали виправлення письмових помилок граматики іноземної мови [44, с. 317].

Слід виділити рекомендації науковців щодо виправлення граматичних помилок учнів:

– По-перше, ефективного виправлення помилок можна досягти шляхом досягнення балансу між поясненням учням помилок і їх виправленням відповідним чином, який не викликає збентеження, страху чи почуття дискомфорту.

– По-друге, необхідно комбінувати методи виправлення помилок залежно від конкретних обставин навчання.

– По-третє, своєчасне виправлення помилок є корисним для того, щоб допомогти учням покращити мовні навички, адже виправлення помилок має велике значення для покращення учнями своїх граматичних знань та можливостей і, таким чином, це ефективно вплине на їхнє засвоєння граматики [60, с. 134].

Помилки, які допускають учні в процесі мовлення, залежать від різних факторів, тому важливо використовувати найбільш ефективні способи виправлення помилок, але надмірне коригування помилок, може викликати в учня страх помилитися та висловити власну думку на уроці. У методичній літературі пропонуються різні способи коригування помилок, тому виділимо найбільш ефективні на нашу думку.

Для коригування граматичних помилок усного та писемного мовлення пропонуємо такі способи:

1) виправлення – привернення уваги учня до помилки, наприклад, виділення помилки кольором у письмовій роботі;

2) самовиправлення – надання учневі можливості самостійно знайти і виправити свою помилку, вчитель може підказати про наявність помилки, жестом або виразом обличчя;

3) взаємовиправлення – виправлення помилки шляхом залучення інших учнів до пошуку та виправлення помилки однокласника або учні перевіряють роботу один одного, знаходять помилки та консультують один одного, пропонуючи власні способи їх виправлення [27, с. 50].

Крім того, врахування індивідуально-психологічних особливостей учнів є однією з умов раціональної організації контролю в процесі навчання граматичної компетентності, оскільки контроль виступає невід'ємним компонентом навчального процесу, його доцільно вдосконалювати за допомогою інноваційних технологій в процесі мовної підготовки учнів [8, с. 54].

Здійснений аналіз методичної літератури, дає змогу дійти висновку, що викладання граматики на уроках іноземної мови є важливим питанням. Формування іншомовної граматичної компетентності відіграє важливу роль у вивченні іноземної мови, адже без володіння граматичним матеріалом, ефективно, вільне спілкування є неможливим. Саме формування граматичної компетентності передбачає здатність учнів доцільно та адекватно використовувати граматичні знання, уміння та навички іноземної мови з метою реалізації своєї мовленнєвої поведінки в процесі спілкування.

Очевидно, що опанування граматики на уроках іноземної мови є дуже багатограним і складним процесом, який є неможливим без подолання різноманітних ускладнень на всіх етапах її вивчення. Тому, врахування цих труднощів допоможе вчителю досягти ефективності у формуванні граматичної компетентності учнів 11-х класів. Крім того, якщо учні будуть сприймати та

використовувати граматику як інструмент для досягнення комунікативних цілей, це ефективно сприятиме процесу вивчення іноземної мови. Безумовно, цьому також допомагають інтерактивні методи, інформаційні технології та сучасні онлайн-ресурси, які впливають на мотивацію учнів, підвищують впевненість у практичній користі вивчення граматики іноземної мови.

1.3 Використання онлайн-ресурсів як допоміжних засобів формування іншомовної граматичної компетентності

Наразі, сучасне покоління дітей зростає в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та в умовах глобальної комп'ютеризації, тому їхній вплив можна відчутти в усіх можливих сферах, однією з таких є освіта. Таким чином, все більш актуальним стає питання використання онлайн-ресурсів в освітньому процесі, зокрема, при вивченні граматики англійської мови. Вважається, що сучасний вчитель повинен володіти певним набором навичок: вміти використовувати нові електронні ресурси навчального призначення, інтерактивні, креативні методи навчання, доповнені передовими технологіями, розвивати в учнів лідерські якості, навички критичного мислення та моральні цінності.

У зв'язку з цим, сучасне освітнє середовище зазнає реформ, проходить стрімкий розвиток та починає охоплювати усі аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Сучасні педагогічні технології, такі як: проектна методика, використання інформаційних технологій, онлайн-ресурсів дозволяють реалізувати особистісно-орієнтований підхід у навчанні, забезпечують індивідуалізацію та диференціацію навчання з урахуванням здібностей учнів, рівня їх навченості та інтересів [11, с. 140].

Ми вважаємо, що онлайн-ресурси є ефективним засобом у формуванні іншомовної граматичної компетентності. Так, онлайн-ресурс – це велика база даних, яка складається з веб-сторінок і документів, будь-якого допоміжного програмного забезпечення, яке надає корисну інформацію та як правило, має інформаційний та освітній характер.

Необхідно підкреслити, що Інтернет надає велику кількість навчальної інформації у різних сферах, проте спричиняє «споживання», а не використання онлайн-ресурсів учнями. Належне використання навчальних онлайн-ресурсів призведе до збільшення інтересу учнів до вивчення іноземної мови, підвищення мотивації до навчання та прагнення отримати сучасну професійну допомогу у формуванні іншомовної граматичної компетентності.

У методичній та науковій літературі все частіше обговорюється питання використання онлайн-ресурсів, як сучасних технологій, тому вважаємо доцільним розглянути гіпотези як вітчизняних, так і зарубіжних науковців.

Серед вітчизняних дослідників, виділимо думку О. Костюк, яка стверджує, що «використання сучасних технологій допомагає для викладачів краще оцінити здібності та знання учня, спонукає шукати нові, нетрадиційні форми та методи навчання, а також дає простір для педагогічної творчості» [11, с. 140].

Дослідниця А. Коломієць, вважає, що «використання Інтернет-сайтів на уроках іноземної мови завжди супроводжується позитивними емоціями, адже учні відчують себе активними учасниками навчального процесу, і, як наслідок, створюється комфортне середовище для сучасного навчання» [9, с. 103].

Аналогічних поглядів дотримується І. Карпа, стверджуючи, що «онлайн-ресурси активізують діяльність учня, вносять елемент демократичності та мобільності у заняття, дозволяють усім бажаючим опанувати англійською мовою, займатись самоосвітою і самовдосконаленням» [7, с. 63].

Серед зарубіжних дослідників, звернемо увагу на дослідження К. Бонд (С. Bond), у якому автор визначає доступні джерела, які допоможуть учням ефективно використовувати онлайн-ресурси для розвитку необхідних навичок. Автор зазначає, що онлайн-ресурси досить ефективно використовуються для дистанційної освіти, яка перейшла з друкованих матеріалів у віртуальне середовище [29].

Як стверджує, Р. Герінгтон (R. Herington), онлайн-ресурси для вивчення мов – це все, що можна використовувати для організації та підтримки процесу навчання та викладання, які складається з інструментів для вчителів і допоміжних матеріалів, які дозволяють результативно їх використовувати у навчальному процесі [62].

Викладач Квінслендського технологічного університету Г. Хьюз (H. Hughes), досліджувала використання онлайн-ресурсів іноземними студентами. Автор повідомляє, що саме навчання інформаційній грамотності відіграє важливу роль у тому, щоб усі учні могли отримати максимальну користь від широкого спектру доступних для них онлайн-ресурсів [45].

Зарубіжний дослідник К. Гейт (C. Geith), досліджував навчальні онлайн-ресурси та розвиток онлайн-навчання для подолання освітніх прогалин. Науковець стверджує, що загальне використання цифрових ресурсів для підтримки викладання та навчання у вищій освіті є досить поширеним, тому використання онлайн-ресурсів має бути значно ефективнішим [40].

Одним словом, сучасні технології та кіберпростір посідають надважливе місце сьогодні, тому викладачі іноземних мов, а також учні, використовують їх дедалі частіше для викладання та вивчення іноземних мов. Все більше закладів освіти використовують віртуальні середовища, онлайн-ресурси та інші технології, для підтримки вивчення іноземних мов [52, с. 52].

Насправді важливо усвідомити, як ми використовуємо технології. Комп'ютери ніколи не можуть замінити вчителів, але вони пропонують нові можливості для кращої практики мови, адже дійсно можуть урізноманітнити освітній процес [54, с. 248]. Грамотне використання онлайн-ресурсів у процесі навчання забезпечує активізацію уваги учнів, розширює можливості уяви, розвиває пам'ять, підсилює емоції та бажання спілкуватись, сприяє оволодіння мовою [19, с. 119].

На нашу думку, чим більше вчителі будуть використовувати онлайн-ресурси в якості допоміжного засобу у навчальному процесі, тим більше учні будуть мотивовані вивчати граматику англійської мови. Крім того, у нашому

досліджені ми пропонуємо ресурси які містять автентичні, сучасні та актуальні навчальні завдання, які привертають увагу учнів та підвищують зацікавленість у вивченні граматики іноземної мови. Таким чином, в учнів підвищиться рівень мотивації, оскільки вони використовують цільову мову в автентичному середовищі, в якому вони ще більше поглиблюють свої знання з граматики англійської мови та розвивають й інші аспекти мови, окрім граматики.

Звернемо увагу, що впровадження дистанційного навчання у школах, призвело до виникнення певних труднощів та викликів для вчителів в організації навчального процесу. Тому, використання онлайн-ресурсів, стало певним вирішенням проблеми налагодження дистанційного навчання. Таким чином, завдання вчителя полягає у ретельному аналізі та відборі онлайн-ресурсів, які будуть гарантувати результативне формування іншомовної граматичної компетентності та інтегрувати їх у навчальний процес.

Необхідність застосування фахових онлайн-ресурсів на заняттях пояснюється тим, що доступ до джерел сучасних та оригінальних матеріалів в Інтернет-мережі, які постійно оновлюються та доповнюються, сприяє підвищенню ефективності вивчення іноземної мови [7, с. 63]. Відповідно онлайн-ресурси, які ґрунтуються на вивченні граматики іноземної мови, можуть бути додатковим сучасним джерелом знань, яке ефективно допоможе учням поглибити свої знання з граматики англійської мови.

Слід зазначити, що використання онлайн-ресурсів як засобу навчання іноземної мови реалізує декілька цілей навчального процесу: оволодіння знаннями, вміннями, навичками та водночас служить розвитку інтелектуальної, емоційно-вольової та діяльнісної сфери учня, адже онлайн-ресурси служать як ефективним засобом подання навчального матеріалу так і засобом контролю знань [19, с. 119].

Так, традиційні методи вивчення граматики іноземної мови ґрунтуються на знаннях отриманих з підручників та знаннях переданих вчителем. Однак, використання таких сучасних технологій, як онлайн-ресурси у вивченні англійської мови та формування граматичної компетентності зокрема, дає

унікальну можливість для доповнення навчального матеріалу цікавими, автентичними та найголовніше ефективними навчальними матеріалами. Вивчення граматики англійської мови з використанням онлайн-ресурсів – це чудовий допоміжний інструмент для досягнення цілей навчання.

Розглянувши роль онлайн-ресурсів, як сучасних освітніх технологій, перейдемо до детального аналізу ефективності використання онлайн-ресурсів у формуванні іншомовної граматичної компетентності.

По-перше, надамо функціональну характеристику онлайн-ресурсів у формуванні іншомовної граматичної компетентності:

1. Доступ до широкого спектру ресурсів – можливість вивчати граматику англійської мови у зручний спосіб та практикувати виконуючи велику кількість завдань.

2. Грамотне теоретичне наповнення ресурсів – містять правила граматики, які пояснюються зрозуміло та доступно.

3. Включають наочне наповнення матеріалу – мають ілюстративні таблиці, схеми, діаграми, часові лінії та приклади використання граматичних структур.

4. Досконале наповнення тренувальних завдань – містять велику кількість тестів, вправ та робочих аркушів для автоматизації дій з граматичними структурами.

5. Зворотній зв'язок – онлайн-тести мають функцію перевірки, оцінювання та пояснення помилок, тому учні можуть навіть самостійно перевірити знання з певної граматичної теми.

6. Використання в паперовому вигляді – теоретичний матеріал, робочі аркуші, тести та вправи можна використовувати як онлайн, так і в паперовому вигляді, завантаживши їх у форматі PDF.

7. Форуми – спілкування з носіями мови та можливість обговорити свої помилки або запитати поради, щодо вживання певної граматичної структури.

8. Методичне наповнення – деякі онлайн-ресурси включають плани уроків для вчителів, що є зручно для вчителя, особливо якщо весь урок присвячено лише вивченню граматики англійської мови.

9. Автентичне наповнення онлайн-ресурсів – усі доступні плани уроків, тести, вправи, робочі аркуші, теорія та інші матеріали, створені носіями мови та постійно вдосконалюються, змінюються відповідно до вимог сучасності.

10. Інтерактивні завдання – ресурси містять інтерактивні вікторини, які можуть урізноманітнити навчальний процес, зацікавити та мотивувати учнів вивчати граматику англійської мови.

11. Поділ навчального матеріалу на рівні – можливість обрати рівень знань учнів, тому завдання будуть відповідати навчальним цілям, індивідуальним особливостям та знанням учнів.

12. Ефективний засіб подання матеріалу та контролю знань – використовуючи онлайн-ресурси, вчитель може представити нову граматичну структуру для великої кількості учнів та швидко перевірити знання, наприклад, використовуючи онлайн-тести або робочі аркуші, які матимуть окремий лист із завданнями для учнів та окремий аркуш із відповідями для вчителя, що зекономить його час на перевірку.

По-друге, виділимо переваги онлайн-ресурсів у формуванні англомовної граматичної компетентності:

1. Онлайн-ресурси надають досконале наповнення сучасними, автентичними та актуальними матеріалами.

2. Учні можуть самостійно покращувати свої знання з граматики англійської мови, використовуючи онлайн-ресурси за рекомендацією вчителя.

3. Під час виконання онлайн-тестів та завдань, комп'ютер надає миттєвий зворотний зв'язок, перевіряє завдання, оцінює та пояснює помилки учнів.

4. Вивчення мови можна індивідуалізувати за допомогою онлайн-ресурсів, адже навчальні матеріали студентів пов'язані з їхніми індивідуальними цілями та тим, що їм потрібно чи цікаво, з відповідним рівнем складності та відповідно до їх рівня знань.

5. Онлайн-ресурси – це гнучкість та мобільність, особливо під час дистанційного навчання, адже за допомогою Інтернету вчителі та учні можуть працювати де завгодно і коли завгодно, не тільки на уроці у визначений час і в певному місці.

6. В учнів підвищується мотивація, оскільки використання онлайн-ресурсів у класі чи поза ним, робить навчання цікавішим, а вивчення граматики англійської мови результативнішим.

7. Онлайн-ресурс перевіряє та оцінює завдання швидко і точно, тому це полегшує роботу вчителя.

8. Учні відчують себе незалежними від єдиного джерела інформації, оскільки є безліч ефективних онлайн-ресурсів які може запропонувати вчитель.

9. Онлайн-ресурси дозволяють покращити самостійність учнів, розвивають допитливість та зацікавленість у вдосконаленні знань з граматики англійської мови.

10. Ефективний допоміжний ресурс для самостійної чи аудиторної підготовки учнів 11-х класів до зовнішнього незалежного оцінювання.

По-третє, визначимо функції онлайн-ресурсу, як засобу формування іншомовної граматичної компетентності.

1. Мотиваційна функція – мотивація має важливе та вирішальне значення у вивченні іноземної мови, що впливає на успіх вивчення мови. Вивчення граматики англійської мови є дуже складним завданням. Іншими словами мотивація – це внутрішнє або зовнішнє бажання учня, яке підвищує інтерес до вивчення іноземної мови для досягнення мети. Як зазначалося раніше, онлайн-ресурси успішно виконують мотиваційну функцію, адже вони є сучасним джерелом знань, що підвищує зацікавленість учнів до вивчення мови, підвищується впевненість, що опанування граматики англійської мови є цілком можливим.

2. Інформаційна функція – теоретичний матеріал є основою вивчення граматики іноземної мови, відповідно онлайн-ресурси цілком забезпечують учнів інформаційним матеріалом, який включає правила граматики, підкріплені

зауваженням щодо грамотного використання граматичних структур, прикладами типових помилок та способами їх уникнення.

3. Наочна функція – є особливо важливою для учнів з розвинутою зоровою пам'яттю. Онлайн-ресурси абсолютно забезпечують учнів ілюстративним матеріалом, таблицями, схемами, часовими лініями та прикладами щодо практичного використання граматичних явищ.

4. Розвиваюча функція – забезпечує розвиток пам'яті, індивідуальних здібностей, логічного мислення, граматичних навичок та інших аспектів мови. Використання онлайн-ресурсів під час вивчення граматики англійської мови, цілком забезпечують розвиваючу функцію, дозволяють покращити самостійність учнів, розвивають допитливість та зацікавленість у вдосконаленні знань з граматики англійської мови.

5. Навчальна функція – є однією з найголовніших у вивченні граматики іноземної мови. Онлайн-ресурси дозволяють практикувати свої навички та використовувати велику кількість вправ, онлайн-тестів, робочих аркушів із завданнями для автоматизації дій із граматичними структурами англійської мови.

Необхідно підкреслити, що онлайн-ресурси забезпечують реалізацію особистісно-орієнтованого навчання, тому стає можливим ураховувати не лише вікові особливості та рівень підготовки, але й індивідуальні психологічні характеристики кожного учня. Принцип індивідуалізації в комп'ютеризованому навчальному процесі з іноземної мови забезпечується: можливістю вибору індивідуального темпу роботи; індивідуальним способом керування навчальною діяльністю, застосуванням різних за ступенем складності; наданням індивідуального набору засобів підтримки навчання; адаптацією форми навчального матеріалу до індивідуальних особливостей сприйняття інформації конкретним учнем [10, с. 174].

Проаналізувавши наукову літературу, ми можемо виділити ефективні способи використання онлайн-ресурсів у навчальному процесі.

1) Перший спосіб – на основі онлайн-ресурсів побудувати весь урок з вивчення граматики англійської мови. Використовувати запропоновані плани уроків та теоретичний матеріал ресурсів під час введення нового матеріалу.

2) Другий спосіб – застосування Інтернет-мережі як структурного елементу уроку. Опрацювання діалогічних ситуацій, перегляд відеосюжетів чи відеофільмів, виконання онлайн-тестів, вікторин, завдань для закріплення граматичних навичок [10, с. 172].

3) Третій спосіб – застосування онлайн-ресурсів для самостійної роботи учнів – є досить ефективним засобом використання для навчальних цілей. Звичайно, учневі буде важко зорієнтуватися в інформаційному потоці самостійно, тому вчитель повинен надати методичні поради учневі для виконання самостійної роботи, виокремити ефективні освітні сайти, з якими будуть учні працювати в позаурочний час. Це, як правило, перелік Інтернет-джерел та освітніх баз даних, призначених спеціально для освіти школярів [10, с. 172].

Слід зазначити, що використання онлайн-ресурсів не виснажує нервову систему та організм учнів, оскільки навчальний матеріал засвоюється за допомогою мимовільної пам'яті в цікавій формі [10, с. 175]. Використання нових інформаційних технологій забезпечують не тільки індивідуалізацію та диференціацію навчання, але й збагачують їхню соціокультурну компетентність, знімають психологічний бар'єр перед вивченням іноземної мови, розвивають соціальні й особистісні якості учнів: упевненість в собі і здатність працювати в колективі, а також показують результативність навчання через установлення міжкультурних зв'язків у віртуальному просторі [10, с. 175].

Онлайн-ресурси покращують самостійність учнів, адже учні можуть використовувати освітні ресурси з граматики англійської мови відповідно до своїх інтересів та потреб [47, с. 13]. Таким чином, усвідомлюючи, що учні давно використовують мережу Інтернет для задоволення власних потреб, які, на жаль рідко співпадають з навчальним процесом, завданням сучасного

викладача – показати їм ті можливості глобальної мережі, до яких вони можуть звернутися для розв’язання навчальних задач, полегшення процесу навчання й засвоєння знань, наочно продемонструвати, що Інтернет можна використовувати не лише для розваги [4, с. 411].

На закінчення слід сказати, що за допомогою онлайн-ресурсів можна досягти інноваційного та творчого викладу матеріалу. Регулярне практикування граматики з використанням онлайн-ресурсів є ефективним, інтерактивним та доступним способом. Таким чином, учні підвищують свою впевненість в граматиці, покращать свій мовний рівень та розвинуть самостійність. Однак, вчителі повинні звертати особливу увагу саме на ефективні онлайн-ресурси, щоб допомогти учням якісно опанувати іншомовний граматичний матеріал.

2 МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ГРАМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ 11-Х КЛАСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ОНЛАЙН-РЕСУРСІВ

2.1 Аналіз ефективних онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів

Сьогодні ми живемо у цифровому, комп’ютеризованому світі, тому технологічний розвиток і повсякденні зміни в доступності онлайн-ресурсів розширили процеси викладання та навчання до вищого ступеня. Технологія змінила освітні процеси на користь розробок та використання інноваційних та сучасних методів. Сучасні технологічні розробки включають різноманітні гаджети та інструменти для підтримки освітніх процесів.

У такий же спосіб відбуваються розробки нових та вдосконалення уже існуючих онлайн-ресурсів, які можна використовувати у навчальному процесі, зокрема у формуванні граматичної компетентності англійської мови. Тому, учні мають використовувати весь потенціал інтернет-ресурсів, застосовуючи критичне мислення та вибіркові методології. Через різні причини, раніше онлайн-ресурси не могли бути повноцінно використані в навчальному процесі.

Відповідно як учні так і вчителі, не могли чітко усвідомити ефективність використання онлайн-ресурсів в аудиторній та позааудиторній роботі.

Наразі, за допомогою відповідних онлайн-ресурсів освітнього характеру, вчителі можуть легко впровадити новий граматичний матеріал, допомогти учням розвинути автоматизовані дії у використанні граматичних структур. Тому, на нашу думку, онлайн-ресурси є ефективним, доступним та інтерактивним допоміжним засобом формування граматичних навичок англійської мови.

Ми вважаємо, що існує потреба у більш детальному аналізі ефективних онлайн-ресурсів, які можна використовувати в якості додаткового джерела теоретичної інформації, онлайн-тестів, вправ, робочих аркушів, використання наочності, ілюстративних таблиць, схем, діаграм та прикладів щодо практичного використання певних граматичних явищ та структур.

Крім того, професійний викладач повинен вміти вибрати та адаптувати онлайн-ресурс з граматики іноземної мови, відповідно до потреб учнів. Основні принципи, що формують суть граматичних ресурсів, відрізняються. Так, наприклад, існують ресурси, які пропонують лише окреме явище з граматики англійської мови. Інші можуть пропонувати лише граматичні пояснення та приклади, без тренувальних вправ чи тестів.

Отже, наше завдання – ретельно аналізувати та відбирати ті онлайн-ресурси, які є в першу чергу ефективними, доступними та результативними. Це ресурси, які повинні включати теоретичний матеріал граматики англійської мови, ілюстративні таблиці, схеми та приклади використання граматичних структур, онлайн-тести та вправи з можливістю їх перевірки та оцінювання, робочі аркуші, які можна використовувати як онлайн так і в паперовому вигляді, можливість завантажити теоретичний матеріал та завдання до нього, форуми з обговоренням та практичні поради щодо правильного використання граматичних явищ.

Отже, онлайн-ресурс з граматики англійської мови – це веб-сторінка, яка містить матеріали з граматичних аспектів та характеризується доступністю, інтерактивністю та забезпечує миттєвий зворотний зв'язок.

Наш аналіз ґрунтується на детальному описі найбільш ефективних онлайн-ресурсів, які на нашу думку, матимуть позитивний кінцевий результат у вивченні граматики англійської мови.

В процесі аналізу онлайн-ресурсів, ми визначили завдання таким чином:

- 1) вибрати онлайн-ресурси, які найбільш ефективно вплинуть на формування граматичної компетентності англійської мови;
- 2) виокремити саме ті онлайн-ресурси, які є автентичними, створеними носіями мови;
- 3) виділити основні теми з граматики англійської мови, які пропонує онлайн-ресурс;
- 4) відібрати саме ті онлайн-ресурси, які будуть корисними як учням, так і вчителям;
- 5) вибрати онлайн-ресурси, які мають такі функціональні особливості:
 - теоретичний матеріал;
 - ілюстративні таблиці, схеми або часові лінії;
 - онлайн-тести та вправи інтерактивного характеру;
 - можливість завантажити матеріали у форматі PDF, які складатимуться з робочого аркуша та відповідей для перевірки результатів.

Таким чином, серед доступних ресурсів у мережі Інтернет, виділимо такі найбільш ефективні онлайн-ресурси:

1. *British Council* [30] – це всесвітньо відомий онлайн-ресурс, який є ефективним та допоможе практикувати граматику англійської мови за допомогою чітких пояснень правил граматики та практичних вправ. Особливістю цього ресурсу є те, що вчитель може обирати рівень складності відповідно до індивідуальних потреб та знань учнів. Ресурс містить пояснення граматики, включаючи низку прикладів та інтерактивні вправи, які допоможуть побачити, наскільки добре учні впоралися з певною граматичною темою.

Онлайн-ресурс містить такі теми: *Pronouns, Determiners and quantifiers, Possessives, Adjectives, Adverbials, Nouns, Verbs*. Кожна тема включає вичерпний огляд підтем, що дозволить структуровано вивчати граматику англійської мови.

2. *Oxford University Press* [56] – це автентичний онлайн-ресурс, який містить поради експертної групи Оксфордського університету. Він поділяється на ресурси для вчителів та для учнів. Розділ для вчителів чудово доповнить викладання граматики англійської мови, тут можна знайти додаткові матеріали для навчання, плани уроків, тести, робочі аркуші. Корисним є й те, що можна завантажити усі матеріали та використовувати в паперовому вигляді. Крім того, є окремий тест на визначення рівня володіння учнями граматичного матеріалу. Окремий розділ для учнів містить онлайн-вправи, тести з граматики для учнів різного рівня. Онлайн-ресурс пропонує такі граматичні теми: *Tenses – Present, Past, Future, Mixed Tenses, Sentences and questions, Modal verbs, Articles, nouns and pronouns, Adjectives and adverbs, Prepositions, Verbs, Prepositions and verbs, Conditionals and reported speech, Building sentences*.

3. *Cambridge Dictionary* [31] – це автентичний онлайн-ресурс, який надає приклади того, як граматика використовується в реальних ситуаціях, включаючи стандартні та нестандартні варіанти англійської мови. Написаний командою провідних експертів і заснований на дослідженнях Кембриджського корпусу англійської мови, він ідеально підходить для тих, хто вивчає англійську на рівні B1-B2. Розділ *English Grammar* пропонує чіткі граматичні пояснення із сотнями прикладів того, як граматика використовується в письмовій та розмовній англійській мові. Авторизувавшись на сайті, вчителю пропонується доступ до розділу *Cambridge Dictionary +Plus*, який включає рубрику *Grammar quizzes*, де учні можуть покращити граматику англійської мови за допомогою інтерактивних граматичних тестів. Ресурс пропонує такі теми з граматики: *Adjectives, Adverbs and adverb phrases, Clauses, Conditionals, Conjunctions, Determiners, Future, Imperatives, Modal verbs, Modality, Nouns, Passive, Past, Possession, Prepositions, Present, Pronouns, Questions, Relative clauses, Verbs, Word formation*.

4. *Perfect English Grammar* [58] – це багатофункціональний онлайн-ресурс, який містить пояснення правил граматики, таблиці, тести, онлайн-вправи, які автоматично перевіряються. Важливо, що усі матеріали включаючи теорію, тести, наочний матеріал, таблиці можна завантажувати та використовувати в паперовому вигляді, для цього є окремий розділ *Grammar PDFs*. Ресурс включає такі основні теми з граматики: *Verb tenses, Questions, Conditionals, Phrasal Verbs, Adjectives, Adverbs, Reported Speech, The Passive, Modal Verbs, Relative Clauses, Prepositions*. Кожна тема містить велику кількість підтем, тому ресурс є надзвичайно зручним та структурованим.

5. *Test English* [67] – ефективний онлайн-ресурс, який можна використовувати для вдосконалення навичок усіх видів мовленнєвої діяльності, зокрема для вивчення граматики англійської мови. Розділ граматики поділяється на рівні, тому вчитель може підібрати матеріал індивідуально для кожного учня чи окремого класу. Теоретичний матеріал включає пояснення правил, доповнюється прикладами та схематичним зображенням правил, у формі таблиць, часових ліній, малюнків. Після вивчення правил, можна перейти до виконання тесту, у якого є функція перевірки, крім того, кожна неправильна відповідь має пояснення та висвітлює правильну відповідь. Онлайн-ресурс містить такі теми: *Tenses – Present, Past, Future, Verb tense reviews, Modals, The imperative, Conditionals, Reported speech, -ing and the infinitive, Articles, nouns, pronouns, and determiners, Relative clauses, relative pronouns and adverbs, Auxiliary verbs, Adjectives and adverbs, Conjunctions and clauses, Prepositions, Questions, Word order*.

6. *English Grammar* [35] – онлайн-вправи та правила граматики охоплюють теми: *Adjectives, Adverbs, Conjunctions, Nouns, Prepositions, Pronouns, Punctuation, Verbs*. Крім того, ресурс дає можливість покращити свої навички письма за допомогою правильної пунктуації та орфографії. Усі вправи можна виконувати як онлайн, так і завантажити у паперовому форматі.

7. *Using English* [68] – автентичний ресурс, який пропонує великий набір тестів, граматичних вправ і робочих аркушів. Вчителі можуть використовувати

їх на уроках, оскільки надаються робочі аркуші для друку та бланки відповідей. Крім того, тести можна виконувати і онлайн, адже комп'ютер автоматично перевіряє та оцінює учня. Онлайн-ресурс включає безліч граматичних тем: *Verbs and Tenses, Adjectives and Adverbs, Articles, Conditionals, Conjunctions, Determiners, Direct and Indirect Speech, Gerunds and Infinitives, Modals, Nouns, Parts of Speech, Prepositions, Pronouns, Relative Pronouns, Questions.*

8. *Grammar Monster* [42] – онлайн-ресурс, який поділяється на рівні знань, відповідно кожен рівень матиме свою складність, тому вчитель може підбирати матеріал відповідно до індивідуальних особливостей учнів. Ресурс включає пояснення правил граматики з використанням відеопояснення, наочності, таблиць, схем, часових ліній, малюнків та прикладів. Крім того, він містить інтерактивні онлайн-вправи та ігри з граматики. Особливістю є й те, що завдання можна завантажити у форматі PDF та використовувати письмово. Ресурс пропонує такі основні теми: *Parts of speech, Adjectives, Adverbs, Conjunctions, Determiners, Interjections, Nouns, Prepositions, Pronouns, Verbs.*

9. *Grammar Bank* [41] – ресурс, який включає граматичні правила, вправи, тести та таблиці. Усі матеріали які доступні на сайті, можна завантажити та роздрукувати у форматі PDF. Під час виконання онлайн-тесту, комп'ютер автоматично перевіряє та оцінює учня. Онлайн-ресурс пропонує базові правила граматики англійської мови за темами: *Adjectives, Adverbs, Articles, Conjunctions, Gerunds and Infinitives, Conditionals, Modals, Nouns, Passive Voice, Phrasal Verbs, Prepositions, Pronouns, Quantifiers, Question Tags, Reported Speech, Verb Tenses.*

10. *English Club* [33] – онлайн-ресурс включає теорію з граматики та онлайн-тести, які перевіряються автоматично та оцінюють учня. Ресурс включає такі теми: *Verbs and Verb Tenses, Adjectives, Adverbs, Determiners, Prepositions, Pronouns, Conjunctions, Interjections.* Крім того, ресурс містить інтерактивні ігри з граматики англійської мови, що дозволить урізноманітнити навчальний процес.

11. *English Grammar At* [34] – це ефективний онлайн-ресурс, який включає інтерактивні практичні матеріали та онлайн-вправи з граматики для учнів та викладачів. Усі вправи поділені на рівні складності: *Elementary, Intermediate, Advanced*. Крім того, є можливість завантажити усі вправи у форматі PDF, які складаються з робочого аркуша та аркуша відповідей для перевірки результатів. Теми які охоплює онлайн-ресурс: *Tenses, Gerund – Infinitive, Adjective – Adverb, If-Clauses, Modal Verbs, Passive Voice, Reported Speech, Definite and Indefinite Articles, Prepositions, Connectives and Linking Words, Quantifiers, Question and Negations, Relative Pronouns, Indefinite Pronouns, Possessive Pronouns, Phrasal Verbs, Word Order, Common Mistakes*.

12. *English Page* [37] – ресурс включає вправи у яких учень повинен написати відповідь самостійно, тому це дає змогу учневі використовувати свої знання, а не вгадувати відповіді, як у звичайному тесті. Також є чудовий розділ із правилами граматики з великою кількістю прикладів. Ресурс має безліч підтем та охоплює основні теми: *Verb Tenses, Articles, Conditionals, Modals, Gerunds, Prepositions*.

13. *My English Pages* [55] – це онлайн-ресурс, який містить велику кількість таких тем з граматики англійської мови: *English Tenses – Review, Parts of Speech, Gerund and infinitive, Modals, Object and predicate, Clauses, Determiners, Questions, Other Grammar Points*. Кожна з перелічених тем включає безліч підтем, тому сайт є чітко структурованим та є зручним у використанні. Теоретичний матеріал подається іноземною мовою з використанням прикладів, схем, таблиць, малюнків та часових ліній, що унаочнює навчальний матеріал та полегшує сприймання. Для тренування та закріплення знань, є тест, який перевіряється автоматично та оцінюється успішність його виконання у відсотках.

14. *Passport to English* [57] – онлайн-ресурс який містить такі граматичні теми: *Adjectives, Adverbs, Conditional, Infinitive, Gerund, Irregular Verb List, Verbs and Tenses, Conditionals, Reported Speech, Pronouns, Superlatives, Tag Questions*. Ресурс є не тільки добре організований, але також містить чудові пояснення та

багато прикладів. Наприкінці кожної теми є кілька вправ для перевірки вивченого.

15. *IXL* [46] – це найбільш структурований онлайн-ресурс, адже він поділяється на класи та завдяки комплексній навчальній програмі, індивідуальному керівництву та аналітиці в реальному часі *IXL* відповідає унікальним потребам кожного учня. На прикладі 11-го класу, розглянемо теми з граматики які пропонує ресурс: *Sentences, fragments and run-ons, Phrases and clauses, Nouns, Pronouns, Verb types, Subject-verb agreement, Verb tense, Adjectives and adverbs, Conjunctions, Misplaced modifiers, Restrictive and non-restrictive elements, Commas, Semicolons, colons and commas, Dashes, hyphens and ellipses, Apostrophes, Capitalisation.*

16. *Grammar Quizzes* [43] – це дієвий онлайн-ресурс, який включає правила граматики, приклади використання структур та містить наочний матеріал, таблиці, схеми та малюнки для кращого сприйняття теоретичного матеріалу. Крім того, сайт містить онлайн-тести та вправи різного характеру, які мають функцію перевірки та пояснення помилок, тому учні можуть виконувати завдання як домашнє завдання, самостійно. Онлайн-ресурс включає такі основні теми: *Clauses, Noun Phrases, Verb Phrases, Adverbials, Connectors.* Зазначимо, що кожна тема містить список підтем для вивчення граматики.

17. *Agenda web* [25] – це багатофункціональний онлайн-ресурс, який містить низку тестів та вправ з граматики англійської мови різного типу. Сайт включає основні теми: *Adjectives, Adverbs, Conjunctions, Clauses, Tenses, Prepositions, Pronouns, Questions* та багато інших. Крім того, ресурс пропонує велику кількість робочих аркушів які можна завантажити у форматі PDF.

18. *English Hilfen* [36] – це онлайн-ресурс, що містить близько тисячі різних вправ. Ресурс включає пояснення граматики, вправи, тести, кросворди та робочі аркуші які можна завантажити у форматі PDF. Пояснення вправ відбувається за допомогою таблиць, схем та прикладів. Перед виконанням онлайн-тесту надається приклад, є функція перевірки та пропонується пояснення граматики у випадку якщо учень не розуміє тему. Робочі аркуші

представлені в окремому розділі та поділяються на аркуші з теорією, тестами та відповідями до них. Ресурс пропонує такі теми з вивчення граматики англійської мови: *Adjectives/Adverbs, Articles, Conditional sentences – if, Gerund and Infinitive, Modal Auxiliaries, Modals, Nouns, Participles, Passive Voice, Phrasal Verbs, Prepositions, Pronouns, Quantifiers, Questions, Reported Speech, Sentences, Tenses, Various, Verbs.*

19. *Speak Speak* [63] – це англomовний онлайн-ресурс, який містить велику кількість тем з граматики англійської мови, який включає такі теми: *Verb tenses, Adjectives, Adverbs, Nouns, Articles, Conditional sentences, Gerund and Infinitive, Modal Auxiliaries, Modals, Participles, Passive Voice, Phrasal Verbs, Prepositions, Pronouns, Quantifiers, Questions, Reported Speech, Sentences, Various, Verbs.* Правила граматики включають детальне пояснення правил у формі таблиць, приклади типових помилок і способи їх уникнення. Після повторення граматичного матеріалу, ресурс пропонує виконати тест на закріплення вивченої граматичної структури. Крім того, ресурс має робочі аркуші які можна завантажити у форматі PDF. Цей ресурс буде ефективним для учнів, які важко сприймають граматику англійської мови та плутаються у використанні часів.

20. *BBC Learning English* [28] – це автентичний онлайн-ресурс, який є частиною всесвітньої служби ВВС, який пропонує аудіо, відео, текстові матеріали для учнів, а також мультимедійні матеріали для навчання граматики англійської мови. Граматичний матеріал поділяється на ступінь важкості, тому вчитель може врахувати індивідуальні особливості учнів та підібрати матеріал відповідно до їх рівня знань. Важливим є й те, що граматика подається у формі відео та аудіо матеріалів, що значно урізноманітнить урок та підвищить інтерес учнів до вивчення певної граматичної структури. Онлайн-ресурс пропонує теми: *Relative clauses, Future forms, Uses of the present, Linking words, Stative verbs, Infinitives of purpose, Conditionals review, Gerunds or infinitives, Future continuous, Future in the past, Subject-verb agreement, Inversion, Question tags, Clauses.*

Таким чином, проаналізувавши онлайн-ресурси з граматики англійської мови, ми можемо охарактеризувати їх у такий спосіб – це ресурси, які доступні онлайн, для викладання та вивчення граматики, вони містять теоретичний матеріал, таблиці, схеми, часові лінії та приклади використання граматичних структур, практичні поради та приклади типових помилок і способи їх уникнення. Наразі, за допомогою онлайн-ресурсів освітнього характеру, вчителі можуть легко впровадити новий граматичний матеріал, допомогти учням розвинути автоматизовані дії у використанні граматичних структур. Тому, на нашу думку, онлайн-ресурси є доступним та інтерактивним допоміжним засобом формування граматичних навичок англійської мови.

Таким чином, онлайн-ресурси, включають онлайн-тести та вправи інтерактивного характеру, тому є функція автоматичної перевірки, оцінювання знань учня, також є можливість завантажити матеріали у форматі PDF, які складатимуться з робочого аркуша та відповідей для перевірки результатів. Тести та завдання можуть включати множинний вибір, вправи на відповідність, упорядкування слів, зміну форм слів, заповнення пропусків, доповнення речень. Вправи можна виконувати на уроці або задавати для домашнього завдання, що дає можливість підштовхнути учнів до використання сучасних навчальних засобів для самоосвіти та саморозвитку. Тому, ми вважаємо, що онлайн-ресурси є допоміжним та ефективним засобом вивчення граматики англійської мови та сформувати іншомовну граматичну компетентність загалом.

2.2 Комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів

Дослідження нашої дипломної роботи полягає у формуванні іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів. Для розробки комплексу уроків ми використовували теоретичний матеріал та ефективні онлайн-ресурси проаналізованих у попередньому розділі для навчання граматичного матеріалу на уроках англійської мови, самоосвіти та

саморозвитку учнів 11-х класів, повторення та закріплення граматичних навичок учнів.

Оскільки науковці стверджують, що використання технічних засобів навчання, комп'ютерних технологій та онлайн-ресурсів, позитивно та результативно впливають на сучасне покоління учнів, ми вирішили самостійно впевнитись у цій теорії та експериментально перевірити використання онлайн-ресурсів у процесі формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів. Наразі, за допомогою онлайн-ресурсів освітнього характеру, вчителі можуть легко впровадити новий граматичний матеріал, допомогти учням розвинути автоматизовані дії у використанні граматичних структур. Тому, на нашу думку, онлайн-ресурси є ефективним, доступним та інтерактивним допоміжним засобом формування граматичних навичок англійської мови.

З огляду на те, що навчання граматики здебільшого ґрунтується на вивченні або повторенні теоретичного матеріалу, практичному, систематичному виконанні вправ та тестів, тому в процесі аналізу та відбору онлайн-ресурсів, ми врахували усі потреби та виокремили онлайн-ресурси, які мають такі функціональні особливості:

- теоретичний матеріал;
- ілюстративні таблиці, схеми або часові лінії;
- онлайн-тести та вправи інтерактивного характеру;
- можливість завантажити матеріали у форматі PDF, які складатимуться з робочого аркуша та відповідей для перевірки результатів.

Варто розглянути види вправ, які пропонують онлайн-ресурси для формування іншомовної граматичної компетентності та в якості ілюстрації використаємо знімок екрану для наочної демонстрації характеру виконання завдань та їх оформлення, розміщених у додатку А.

Слід зазначити, що для формування граматичної компетентності використовуються рецептивні та рецептивно-репродуктивні умовно-комунікативні і деякі некомунікативні вправи різних видів [20, с. 21]. До вправ

на рецепцію граматичної структури відносяться вправи на: впізнання, диференціацію, ідентифікацію, вибір граматичної структури за контекстом, на перевірку розуміння граматичної структури [20, с. 21]. До вправ на репродукцію граматичної структури відносяться такі вправи: вправи на імітацію зразка мовлення, підстановку у зразок мовлення, трансформацію зразка мовлення, завершення зразка мовлення, відповіді на різні типи запитань, постановка запитань, самостійне вживання зразка мовлення на рівні фрази та понадфразової єдності з новими граматичними структурами [20, с. 21].

Таким чином, у додатку А, ми наочно продемонстрували, що онлайн-ресурси включають вправи різного виду та не обмежуються лише правилами та однотипними тестами. Онлайн-ресурси включають такі форми завдань:

- 1) множинний вибір (multiple choice);
- 2) альтернативний вибір (True/False);
- 3) маркування (labelling);
- 4) співставлення (matching);
- 5) категоризація (categorisation);
- 6) заповнення пропусків у реченнях/абзацах/текстах (gap-filling);
- 7) упорядкування абзаців/речень/слів (ordering);
- 8) тест з варіантами відповідей (cloze test);
- 9) трансформація слів/речень/абзаців (transformation);
- 10) виявлення та виправлення помилок (error detection and correction).

Крім того, ми можемо виокремити, що тестові завдання можуть бути:

- 1) на відповідність – завдання, у якому учень встановлює відповідність між елементами;
- 2) відкритої форми – у тесті відсутні варіанти відповідей, учень самостійно записує відповідь;
- 3) закритої форми – у тесті наявні варіанти відповідей, які учень самостійно обирає серед декількох запропонованих;
- 4) на встановлення правильної послідовності – завдання, у якому учень вказує порядок дій.

При цьому, онлайн-ресурси, які ми проаналізували у попередньому розділі, пропонуємо використовувати як допоміжний засіб у навчальному процесі з вивчення граматики, поєднуючи з навчально-методичним комплексом який використовує вчитель на уроках англійської мови в учнів 11-х класів.

Слід зазначити, що експериментальне дослідження дипломної роботи, проводилось на базі Хмельницької спеціалізованої середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №1. Відповідно до теми нашого дослідження, експеримент проводився на уроках англійської мови в учнів 11-го класу.

Розглянемо навчально-методичне забезпечення учнів 11-х класів на уроках англійської мови. Під час навчання, учні використовували посібник «Solutions Upper-Intermediate Student's Book» [38] та робочий зошит «Solutions Upper-Intermediate Workbook» [39], видавництва «Oxford University Press», друге видання (2nd edition), автори посібника – Тім Фалья (Tim Falla) та Пол Девіс (Paul Davies). Підручник містить десять тематичних блоків, кожен з яких охоплює сім уроків. Відповідно робочий зошит, відображає тематичний зміст та в цілому посилює підручник.

Варто зазначити, що вивчення іноземних мов у 2022-2023 навчальному році учнями 11-х класів, окреслюють такі нормативні документи:

– Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392 [5];

– Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), розробленою на виконання Закону України «Про освіту» і затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 408 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 № 1493) [21];

– Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10 – 11 класи, затверджених наказом МОН від 23.10.2017 № 1407 [13].

Зазначимо, що у навчальній програмі з іноземних мов, теми з граматики англійської мови в учнів 11-х класів, співпадають з темами які були

опрацьовані в ході педагогічного експерименту, тому в якості ілюстрації використаємо знімок екрану для наочної демонстрації мовного інвентаря з граматики англійської мови:

Категорія	Структура
Adjective	adjectives formed with suffixes/prefixes (overview) compound adjectives present/past participles as adjectives
Adverb	common linking words for chronological sequence advanced adverbials of time: beforehand, afterwards
Clause	defining vs. non-defining relative clauses overview of relative pronouns first, second and third conditional reported speech with changed tenses reporting verbs + that + complement clause
Determiner	overview of all quantifiers with countable/uncountable nouns
Modality	modals + passive
Verb	question tags (positive/negative, all tenses) prepositional vs. phrasal verbs (seperable/inseperable) overview of all tense forms (active/passive)

Рисунок 2.1 Мовний інвентар – граматика

Крім того, ми врахували зміст календарно-тематичного планування, тому в контексті нашого дослідження нами розроблено комплекс уроків до таких тем з граматики англійської мови:

1. Passive Voice.
2. Passive modals, gerunds and infinitives.
3. Reported speech.
4. Reporting verbs.
5. Talking about ability.
6. Relative clauses.

Отже, можемо зазначити, що зміст підручника та календарно-тематичне планування повністю співпадає з навчальною програмою з іноземних мов для 11-х класів. Під час розробки комплексу уроків з граматики англійської мови для учнів 11-х класів, ми дотримувались послідовності та логічності подання теоретичного та практичного матеріалу теми. Крім того, ми дотримувалися методики формування іншомовної граматичної компетентності та розробляли комплекс уроків з впровадженням онлайн-ресурсів, за наростанням складності завдань та узгоджували вивчення нового граматичного матеріалу з попереднім.

Нарешті, перейдімо до впровадження онлайн-ресурсів у навчальний процес на уроках граматики англійської мови. Перш ніж перейти до розроблених уроків, визначимо мету впровадження онлайн-ресурсів та рекомендації з їх використання.

Метою використання онлайн-ресурсів у формуванні іншомовної граматичної компетентності є:

- покращення самостійності учнів 11-х класів;
- підвищення мотивації учнів у вивченні граматики англійської мови;
- задоволення інформаційних та освітніх інтересів і потреб учнів та вчителів у вивченні та викладанні граматики іноземної мови;
- розвиток допитливості та зацікавленості учнів, у вдосконаленні знань з граматики англійської мови;
- розвивати уміння використовувати онлайн-ресурси в якості самоосвіти та саморозвитку;
- забезпечити реалізацію особистісно-орієнтованого навчання.

Ми сформулювали такі рекомендації для успішного та результативного використання онлайн-ресурсів з граматики англійської мови:

1. Онлайн-ресурси рекомендуємо використовувати як допоміжний засіб. Використовуючи онлайн-ресурс в якості додаткового матеріалу, ми урізноманітнюємо навчальний процес та одночасно не забуваємо про навчально-методичний комплекс який використовується на уроках англійської мови.

2. Рекомендуємо використовувати онлайн-ресурси в якості самоосвіти та саморозвитку. Вчитель може надати список посилань на онлайн-ресурси для домашнього завдання, саме на ті теми які вивчаються на уроці. Таким чином, учень зможе самостійно практикуватись, виконувати завдання та вдосконалювати свої знання з граматики англійської мови.

3. Онлайн-ресурс з граматики іноземної мови має відповідати рівню знань учнів. У попередньому розділі ми включили онлайн-ресурси які мають поділ на рівні знань або класи. Вчителю не варто давати занадто складні

завдання на першому етапі засвоєння граматичних структур. Рекомендуємо поступово підвищувати рівень складності завдань та тестів.

4. Під час використання онлайн-ресурсу та в ході виконання завдань в навчальній аудиторії, вчитель має бути учасником процесу та повинен пояснювати особливості використання певної граматичної структури в тестовому завданні. Таким чином, процес засвоєння граматичного матеріалу буде набагато ефективнішим та результативнішим, так як учні не лише виконуватимуть вправи, а й будуть аналізувати свої дії в процесі використання певної граматичної структури в поданому реченні чи тексті.

5. Рекомендуємо використовувати онлайн-ресурси не лише як індивідуальну роботу, а й групову. Якщо навчальна аудиторія оснащена інтерактивною дошкою чи іншим технічним обладнанням, яке має можливість вивести на екран для всієї аудиторії завдання та виконувати разом. Відповідно усі учні будуть задіяні до процесу обговорення, аналізу та автоматизації дій з граматичною структурою що вивчається.

6. Онлайн-ресурс має бути зрозумілим та легким у використанні. Вчитель має провести інструктаж, надати поради та вказівки щодо правильного та ефективного використання онлайн-ресурсів. Відповідно до нашого попереднього аналізу, ми продемонстрували онлайн-ресурси з граматики англійської мови, які є зручними у використанні та не потребують додаткової плати.

7. Онлайн-ресурси мають бути доступні для всіх. Якщо навчальна аудиторія не обладнана технічним забезпеченням, відповідно, запропоновані нами онлайн-ресурси мають включати матеріали у форматі PDF, які складатимуться з теоретичного матеріалу, робочого аркуша та відповідей для перевірки результатів.

8. До роботи з онлайн-ресурсом маємо залучати усіх учнів. У разі, якщо учень не розуміє особливостей використання онлайн-ресурсу або допускає помилки під час виконання завдань з граматики іноземної мови, вчитель має

повторно пояснити матеріал та надати вказівки щодо технічного процесу використання ресурсу.

9. Рекомендуємо використовувати автентичний онлайн-ресурс розроблений до навчально-методичного комплексу, який використовується на уроках англійської мови.

10. Важливим є також наявність смартфона чи іншого електронного пристрою для використання онлайн-ресурсів в процесі вивчення граматики англійської мови під час аудиторного заняття. У разі, якщо в учнів немає будь-якого пристрою, вчитель може використати матеріали у форматі PDF, тому учень матиме можливість на власному робочому аркуші виконувати завдання. Наступним рішенням є інтерактивна дошка або інше технічне обладнання навчальної аудиторії, яке має можливість вивести на екран завдання для всіх учнів та виконувати його в якості командної роботи.

11. Кількість вправ з використанням онлайн-ресурсів, не рекомендуємо перевищувати двох або трьох, щоб не перевантажувати вправами та інформаційним потоком процес пам'яті учнів, адже свідомості буде важко впоратись з великою кількістю інформації, утримувати фокус уваги учнів буде складно і відповідно вони не сприйматимуть матеріал, а урок не матиме позитивного ефекту.

12. Плануючи урок з використанням онлайн-ресурсів, вчителю потрібно якісно обрати саме ті ресурси, які відповідатимуть поставленій меті уроку, а вправи матимуть логічний зв'язок між собою та взаємно доповнюватимуть етапи уроку і в результаті сформується цілісний урок.

Таким чином, ми описали засоби впровадження експериментального дослідження, визначили теми з граматики англійської мови відповідно до навчальної програми з іноземних мов та згідно з календарно-тематичним плануванням на період впровадження експерименту, навчально-методичне забезпечення учнів 11-х класів, описали різновиди вправ з використанням онлайн-ресурсів, охарактеризували мету та рекомендації щодо ефективного використання онлайн-ресурсів на уроках граматики англійської мови.

Як зазначалося раніше, ми плануємо використовувати онлайн-ресурси, як допоміжний засіб у навчальному процесі з вивчення граматики англійської мови. Таким чином, ми вважаємо доцільним поєднання навчально-методичного комплексу «Solutions Upper-Intermediate» з ефективними онлайн-ресурсами для результативного формування граматичної компетентності учнів 11-х класів.

Отже, наступним завданням нашого дослідження є розробка комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів під час вивчення граматики англійської мови. Розроблений комплекс уроків представлений у додатку Б. На наступних сторінках ми продемонструємо один урок з використанням онлайн-ресурсів, на тему – Passive Voice. Метою цього уроку є загальний огляд та повторення вживання пасивного стану. Учні 11-го класу вже мають опорні знання, адже попередньо вивчали тему пасивного стану. Нашим завданням було пригадати особливості вживання та утворення пасивного стану в англійській мові. У цьому уроці ми продемонстрували поєднання онлайн-ресурсів з навчально-методичним комплексом «Solutions Upper-Intermediate», який використовував вчитель на уроках англійської мови учнів 11-го класу.

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Passive Voice.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичних структур за темою заняття «Passive Voice»;

освітня: навчити роботі з онлайн-ресурсами, як допоміжним засобом під час вивчення граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати граматичні навички вживання пасивного стану та уміння вибору правильної граматичної структури відповідно до поставленого завдання;

професійна: формувати готовність учнів до подальшої самоосвіти та саморозвитку, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати позитивне ставлення до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Прийом: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Прийом: вчитель пропонує учням зіграти у гру «назви три...», у цій грі учні називають власні або запропоновані вчителем дії чи речі, використовуючи пасивний час. Таким чином, учні спробують самостійно пригадати вживання пасивного стану та використати свої опорні знання.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання та утворення пасивного стану усіх часових форм.

Прийом: вчитель нагадує учням правила вживання та утворення пасивного стану усіх часових форм, використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Крім того, для унаочнення теоретичного матеріалу та схематичного зображення утворення пасивного стану використовуємо онлайн-ресурс *Test English* (<https://test-english.com/explanation/b1/passive-verb-forms/>). Таким чином, ми можемо поєднати підручник та онлайн-ресурси на етапі введення граматичної структури уроку.

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання пасивного стану.

Прийом: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1-2, p. 123). Таким чином, ми поєднуємо навчальний підручник з подальшим виконанням вправ з використанням онлайн-ресурсів.

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичною структурою уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання пасивного стану.

Прийом: виконання граматичних вправ з використанням онлайн-ресурсу *British Council* (<https://learnenglish.britishcouncil.org/grammar/english-grammar-reference/active-and-passive-voice>). У такий спосіб учні практикуватимуться у використанні пасивного стану використовуючи автентичний онлайн-ресурс.

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Прийом: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_05_012e?cc=ua&selLanguage=uk). Таким чином, ми продемонстрували, що до підручника «Solutions Upper-Intermediate» є розроблені вправи, які ми використали для повторення та підсумування вивченої граматичної теми уроку.

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання пасивного стану.

Прийом: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання пасивного стану, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *English Club*

(<https://www.englishclub.com/grammar/passive-voice-quiz.htm>).

2. Онлайн-ресурс – *Perfect English Grammar* (<https://www.perfect-english-grammar.com/passive-exercise-5.html>).

3. Онлайн-ресурс – *Cambridge Dictionary*

(<https://dictionary.cambridge.org/plus/quiz/grammar/passive-1>).

Таким чином, ми використовуємо онлайн-ресурси в якості самоосвіти та саморозвитку учнів 11-го класу.

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Приєм: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

Отже, ми продемонстрували урок з використанням онлайн-ресурсів, у якому ми пригадали вживання пасивного стану. Для цього ми використали онлайн-ресурси, які використали в якості допоміжних навчальних засобів та поєднали їх, із навчально-методичним комплексом, який використовувався вчителем на уроках англійської мови учнів 11-го класу. Таким чином, у розробленому комплексі уроків, ми визначили, що онлайн-ресурси можна використовувати на будь-якому етапі уроку під час вивчення граматики. Ми запропонували їх використовувати на етапі демонстрації граматичної структури з теми уроку, поєднали використання навчального підручника з подальшим виконанням тестових завдань та вправ різного характеру, з метою автоматизації дій учнів у вживанні граматичної структури уроку. Крім того, для саморозвитку та самоосвіти учнів 11-го класу, ми запропонували використовувати онлайн-ресурси для домашнього завдання з метою закріплення вивченої теми уроку.

2.3 Експериментальна перевірка ефективності розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів

Для експериментальної перевірки ефективності розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності, був організований та проведений педагогічний експеримент на уроках англійської мови.

Слід зазначити, що експериментальне дослідження дипломної роботи, проводилось на базі Хмельницької спеціалізованої середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №1. До проведення експерименту та впровадження

розробленого комплексу уроків, були залучені учні 11-го класу. До контрольної групи було залучено 15 учнів, до експериментальної групи 16 учнів, адже в класі налічується всього 31 учень.

Метою експериментального дослідження є наукове підтвердження ефективності розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів.

Експериментальна робота нашого дослідження відбувалась за такими етапами:

1. Організаційний етап експериментального дослідження;
2. Констатувальний етап експериментального дослідження;
3. Формувальний етап експериментального дослідження;
4. Узагальнювальний етап експериментального дослідження.

Організаційний етап нашої експериментальної роботи проведено з метою збору необхідної інформації, яка включає навчально-методичне забезпечення, календарно-тематичний план уроків, підготовка матеріалів для впровадження експериментального дослідження.

Констатувальний етап експериментального дослідження проводився з метою виокремлення суб'єктів діагностики з допомогою контрольних завдань на зріз знань учнів з граматики англійської мови.

Формувальний етап експериментальної роботи проведено з метою впровадження в освітній процес розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу.

Узагальнювальний етап експериментального дослідження проводився для аналізу ефективності впроваджених в освітній процес розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу. Крім того, для здійснення математичної обробки результатів дослідження, узагальнення та систематизації результатів експериментального дослідження.

Для експериментальної перевірки нашої гіпотези, ми поставили перед собою такі завдання:

1. Здійснити зріз знань та визначити вихідний рівень володіння граматичною компетентністю серед учнів 11-го класу, щоб визначити що обидві групи учнів мають однаковий рівень знань. Таким чином, після завершення експерименту, ми зможемо порівняти отриманий рівень знань на початку експерименту та після його завершення.

2. Провести експериментальне дослідження, яке ґрунтується на впровадженні в освітній процес розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу, експериментальної групи.

3. Здійснити повторний зріз знань учнів 11-го класу, контрольної та експериментальної групи, для подальшого визначення ефективності впровадженого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності.

4. Провести аналіз та математичну обробку одержаних результатів дослідження, відповідно до здійсненого зрізу знань до та після проведеної експериментальної роботи.

5. Зробити висновки стосовно ефективності впровадженого комплексу уроків в експериментальній групі з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності.

Отже, для визначення вихідного рівня володіння іншомовною граматичною компетентністю учнів 11-го класу, нами були розроблені контрольні завдання з граматики англійської мови. Контрольні завдання склалися із шести вправ, на їх виконання учні мали 35 хвилин. Розроблені контрольні завдання для визначення вихідного рівня володіння учнями іншомовною граматичною компетентністю представлені у додатку В.

Контрольні завдання вихідного рівня володіння іншомовною граматичною компетентністю учнів 11-го класу складаються з таких вправ:

1. Arrange the words in the correct order.

2. Write questions to which the words in bold are the answers.
3. Put the verbs in brackets into the correct tense.
4. Look at the cinema rules and complete the sentences below using modal verbs.
5. Read the story and write conditional sentences.
6. Use the phrases below to find out what your classmate likes or doesn't like doing in his or her free time. Use the verbs in the list.

На основі визначення граматичної компетентності у першому розділі дипломної роботи, ми розробили критерії оцінювання, для визначення рівня сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу. Кожен критерій складається з показників, які відповідають розробленим контрольним завданням з граматики англійської мови. Розроблені нами критерії сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу подано у таблиці 3.1:

Таблиця 3.1 – Критерії оцінювання іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу

<i>Критерій</i>	<i>Показники</i>
1. Граматична правильність оформлення мовлення.	а) Дотримання правил порядку слів у реченні. б) Дотримання правил утворення запитань.
2. Відповідність вибору граматичної структури мовленнєвій ситуації.	а) Вибір часової форми дієслова відповідно до ситуації мовлення. б) Вибір модального дієслова відповідно до ситуації мовлення.

Продовження таблиці 3.1

3. Самостійне використання граматичної структури в мовленні.	а) Використання умовних речень в писемному мовленні. б) Використання герундія в усному мовленні.
--	---

Крім того, відповідно до кожного критерія, ми розробили рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності. Ми представили низький, середній та високий рівень учнів, відповідно до кожного рівня ми описали показник та бали. Перевіряючи контрольні завдання та визначивши кількість помилок, відповідно до показника ми можемо визначити рівень та

бали які отримав учень. Розроблені нами рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу подано у таблиці 3.2:

Таблиця 3.2 – Рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу

<i>Критерій: Граматична правильність оформлення мовлення</i>		
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>
Низький рівень	Учень не знає правил порядку слів у реченні, допускає грубі граматичні помилки (більше 5). Учень не знає правил утворення запитань, допускає грубі граматичні помилки (більше 5).	3-6
Середній рівень	Учень не достатньо знає правила порядку слів у реченні, допускає (2-3) помилки. Учень не достатньо знає правил утворення запитань, допускає (2-3) помилки.	7-9
Високий рівень	Учень знає правила порядку слів у реченні, може допустити 1 несуттєву помилку. Учень знає правила утворення запитань, може допустити 1 несуттєву помилку.	10-12
<i>Критерій: Відповідність вибору граматичної структури мовленнєвій ситуації</i>		
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>
Низький рівень	Учень не вірно обирає часову форму дієслова відповідно до ситуації мовлення. Учень не вірно обирає модальне дієслово відповідно до ситуації мовлення.	3-6

Продовження таблиці 3.2

Середній рівень	Учень допускає помилки (1-2) у виборі часової форми дієслова відповідно до ситуації мовлення. Учень допускає помилки (1-2) у виборі модального дієслова відповідно до ситуації мовлення.	7-9
Високий рівень	Учень правильно обирає часову форму дієслова відповідно до ситуації мовлення. Учень правильно обирає модальне дієслово відповідно до ситуації мовлення.	10-12
<i>Критерій: Самостійне використання граматичної структури в мовленні</i>		

<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>
Низький рівень	Учень не використовує умовні речення в писемному мовленні. Учень не використовує герундій в усному мовленні.	3-6
Середній рівень	Учень допускає помилки (1-2) у використанні умовних речень в писемному мовленні. Учень допускає помилки (1-2) у використанні герундія в усному мовленні.	7-9
Високий рівень	Учень правильно використовує умовні речення в писемному мовленні. Учень правильно використовує герундій в усному мовленні.	10-12

Крім того, для переведення балів за контрольні завдання, у дванадцятибальну систему оцінювання знань, ми розробили шкалу. Відповідно до розроблених контрольних завдань, які складаються з 6 вправ, учень загалом може отримати 30 балів, а кожне завдання оцінюється в 5 балів. Розроблену нами шкалу переведення балів подано у таблиці 3.3:

Таблиця 3.3 – Шкала переведення балів за контрольні завдання у дванадцятибальну систему оцінювання знань

<i>Бали</i>	<i>Оцінка</i>
1-2	1
3-4	2
5-6	3
7-8	4
9-10	5
11-12	6
13-15	7
16-18	8
19-21	9

Продовження таблиці 3.3

22-24	10
25-27	11
28-30	12

Наступний етап експериментального дослідження, полягав у впровадженні розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів у навчальний процес з вивчення граматики англійської мови, учнями 11-го класу.

Отже, наступним етапом ми здійснили повторний зріз знань учнів 11-го класу, контрольної та експериментальної групи, для подальшого визначення ефективності впровадженого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності. Для цього ми повторно розробили контрольні завдання, які включали ті теми з граматики, які вивчали в ході нашого експерименту. Контрольні завдання повторного зрізу знань подані у додатку Д.

Контрольні завдання повторного зрізу знань учнів 11-го класу складаються з таких вправ:

1. Turn the following into reported speech.
2. Write sentences using relative clauses, as in the example. Add commas where necessary.
3. Write sentences using reporting verbs from the list below. Use correct form of the verb.
4. Fill in the gaps with the modals of ability from the list below. Use correct form of the verb and contractions where possible.
5. Rewrite the following passage in the passive.
6. Ask your partner some questions from the list. If necessary, you can make notes. Report the questions and answers using reported speech. Then change your roles.

На основі визначення граматичної компетентності у першому розділі дипломної роботи, ми розробили критерії оцінювання іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу, для проведення повторного зрізу знань. Таким чином, критерії та показники відповідатимуть контрольним завданням тих тем, які вивчалися протягом експерименту. Розроблені нами критерії сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу подано у таблиці 3.3:

Таблиця 3.4 – Критерії оцінювання іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу

<i>Критерій</i>	<i>Показники</i>
-----------------	------------------

1. Граматична правильність оформлення мовлення.	а) Дотримання правил утворення непрямої мови (Reported speech). б) Дотримання правил утворення відносних речень (Relative clause).
2. Відповідність вибору граматичної структури мовленнєвій ситуації.	а) Вибір граматичної структури відповідно до ситуації мовлення (Reporting verbs). б) Вибір граматичної структури відповідно до ситуації мовлення (Modals of ability).
3. Самостійне використання граматичної структури в мовленні.	а) Використання граматичної структури в писемному мовленні (Passive modals, gerunds and infinitives). б) Використання граматичної структури в усному мовленні (Passive voice).

Таким же чином, до кожного критерія, ми розробили рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності. Розроблені нами рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу подано у таблиці 3.4:

Таблиця 3.5 – Рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу

<i>Критерій: Граматична правильність оформлення мовлення</i>		
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>
Низький рівень	Учень не дотримується правил утворення непрямої мови (Reported speech), допускає грубі граматичні помилки (більше 5). Учень не дотримується правил утворення відносних речень (Relative clause), допускає грубі граматичні помилки (більше 5).	3-6
Середній рівень	Учень не достатньо дотримується правил утворення непрямої мови (Reported speech), допускає (2-3) помилки. Учень не достатньо дотримується правил утворення відносних речень (Relative clause), допускає (2-3) помилки.	7-9
Високий рівень	Учень знає правила утворення непрямої мови (Reported speech), може допустити 1 несуттєву помилку.	10-12

Продовження таблиці 3.5

	Учень знає правила утворення відносних речень (Relative clause), може допустити 1 несуттєву помилку.	
<i>Критерій: Відповідність вибору граматичної структури мовленнєвій ситуації</i>		
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>

Низький рівень	Учень не вірно обирає граматичну структуру (Reporting verbs) відповідно до ситуації мовлення. Учень не вірно обирає граматичну структуру (Modals of ability) відповідно до ситуації мовлення.	3-6
Середній рівень	Учень допускає помилки (1-2) у виборі граматичної структури (Reporting verbs) відповідно до ситуації мовлення. Учень допускає помилки (1-2) у виборі граматичної структури (Modals of ability) відповідно до ситуації мовлення.	7-9
Високий рівень	Учень правильно обирає граматичну структуру (Reporting verbs) відповідно до ситуації мовлення. Учень правильно обирає граматичну структуру (Modals of ability) відповідно до ситуації мовлення.	10-12
<i>Критерій: Самостійне використання граматичної структури в мовленні</i>		
<i>Рівні</i>	<i>Показники</i>	<i>Бали</i>
Низький рівень	Учень не використовує граматичну структуру (Passive modals, gerunds and infinitives) в писемному мовленні. Учень не використовує граматичну структуру (Passive voice) в усному мовленні.	3-6
Середній рівень	Учень допускає помилки (1-2) у використанні граматичної структури (Passive modals, gerunds and infinitives) в писемному мовленні. Учень допускає помилки (1-2) у використанні граматичної структури (Passive voice) в усному мовленні.	7-9
Високий рівень	Учень правильно використовує граматичну структуру (Passive modals, gerunds and infinitives) в писемному мовленні. Учень правильно використовує граматичну структуру (Passive voice) в усному мовленні.	10-12

Таким же чином, для переведення балів за контрольні завдання повторного зрізу знань, у дванадцятибальну систему оцінювання знань, ми розробили шкалу. Відповідно до розроблених контрольних завдань, які складаються з 6 вправ, учень загалом може отримати 30 балів, а кожне завдання оцінюється в 5 балів. Розроблену нами шкалу переведення балів подано у таблиці 3.6:

Таблиця 3.6 – Шкала переведення балів за контрольні завдання у дванадцятибальну систему оцінювання знань

<i>Бали</i>	<i>Оцінка</i>
-------------	---------------

1-2	1
3-4	2
5-6	3
7-8	4
9-10	5
11-12	6
13-15	7
16-18	8
19-21	9
22-24	10
25-27	11
28-30	12

Отже, на наступних сторінках, ми представимо отримані результати педагогічного експерименту у формі таблиць та гістограм. Охарактеризуємо динаміку рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи, визначимо загальні результати експериментальної роботи та результати статистичної перевірки, використовуючи непараметричний критерій Пірсона χ^2 .

Констатувальний етап експерименту

1. Ми визначили кількість учнів, які залучали до проведення експерименту. Сформували контрольну групу (КГ) та експериментальну (ЕГ) учнів 11-го класу.

2. На початку експерименту відповідно до кожного критерія ми визначили стан сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу. Ми використали контрольні завдання та обґрунтовані критерії, показники та рівні, які ми представили вище.

3. Результати нашого діагностування представляємо у вигляді таблиці:

Таблиця 3.5 – Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи (констатувальний етап експерименту)

Критерії	Групи	Рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності та кількість учнів (КУ)					
		Високий (10-12 балів)		Середній (7-9 балів)		Низький (3-6 балів)	
		КУ абс.	%	КУ абс.	%	КУ абс.	%
Граматична правильність оформлення мовлення	КГ (15)	2	13,33	6	40,00	7	46,67
	ЕГ (16)	3	18,75	7	43,75	6	37,50
Відповідність вибору ГС мовленнєвій ситуації	КГ (15)	2	13,33	7	46,67	6	40,00
	ЕГ (16)	4	25,00	6	37,50	6	37,50
Самостійне використання ГС в мовленні	КГ (15)	1	6,67	6	40,00	8	53,33
	ЕГ (16)	3	18,75	8	50,00	5	31,25
Загалом	КГ (15)	2	13,33	6	40,00	7	46,67
	ЕГ (16)	3	18,75	7	43,75	6	37,50

Таким чином, ми математично обґрунтували абсолютну кількість учнів та у відсотковому їх відношенні, відповідно до отриманого рівня. Отже, результати свідчать про рівносильні знання контрольної та експериментальної групи.

4. Результати контрольної групи (КГ) представляємо у вигляді гістограми:

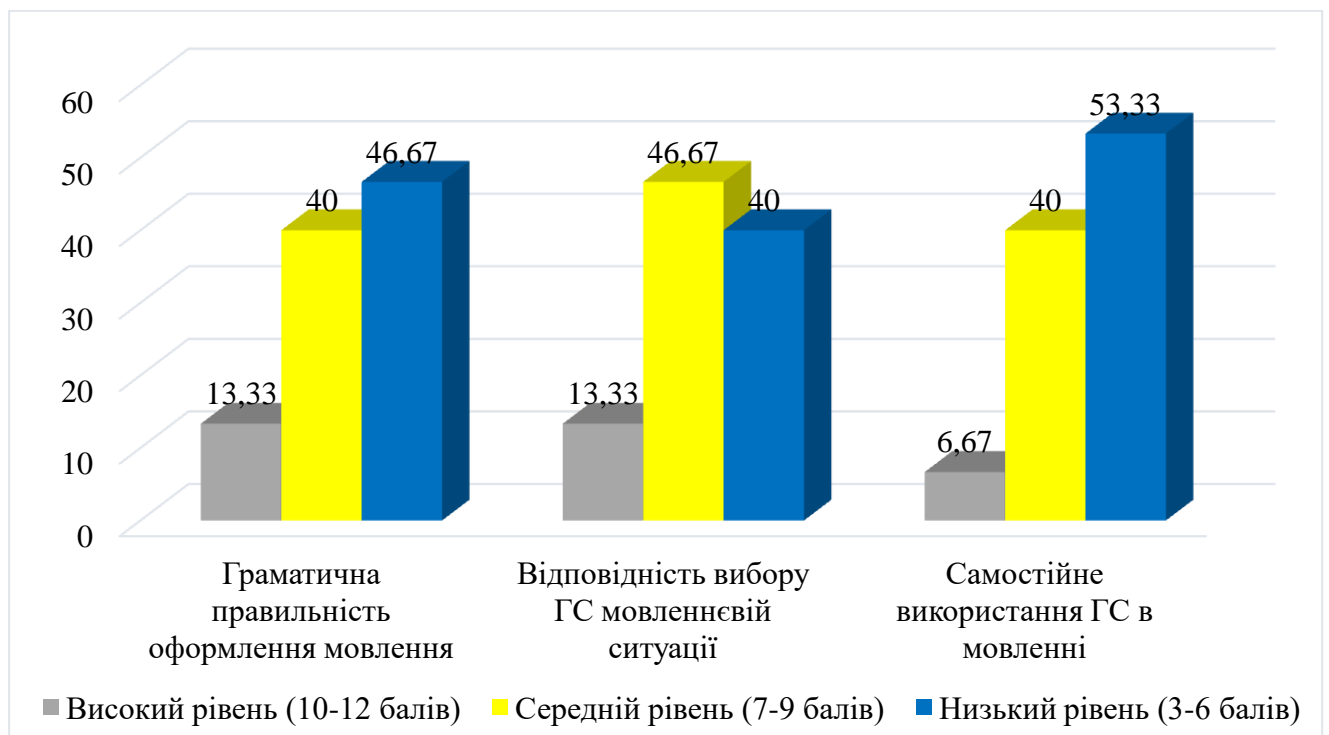

Рисунок 3.1 Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами контрольної групи (КГ)

5. Результати експериментальної (ЕГ) групи представляємо у вигляді гістограми:

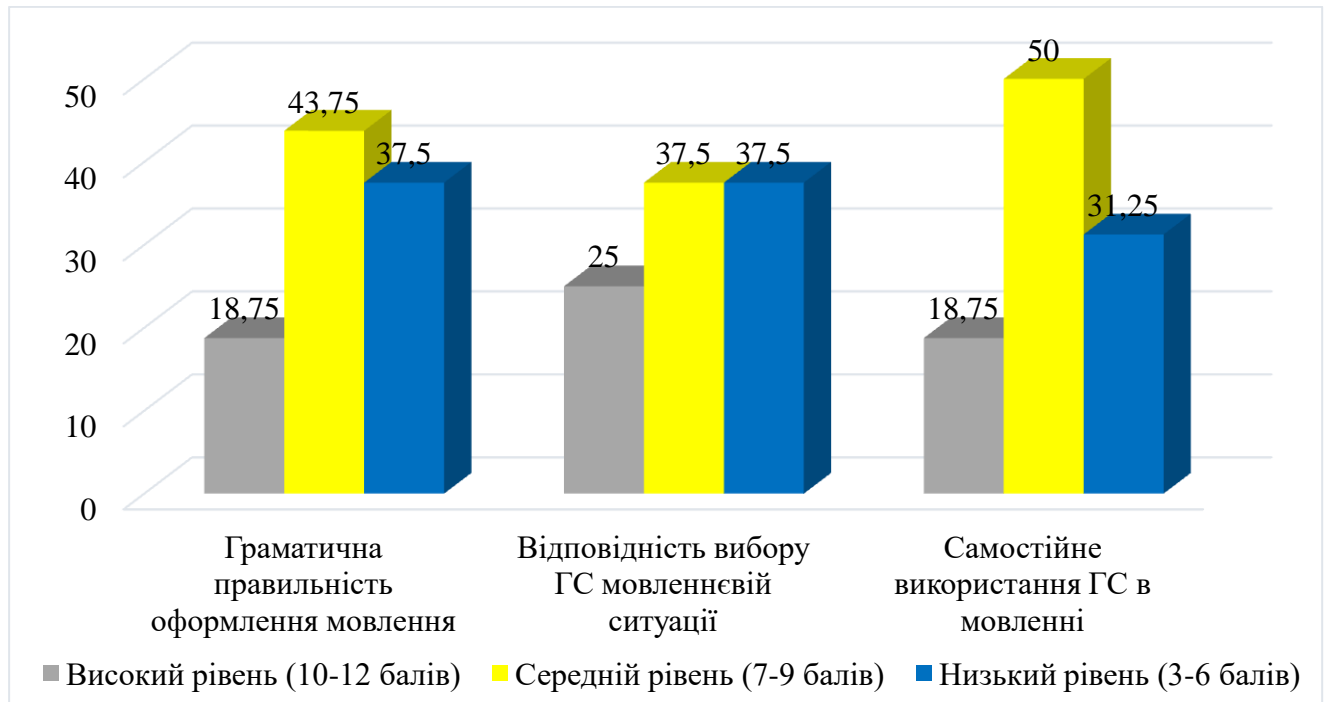

Рисунок 3.2 Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами експериментальної групи (ЕГ)

Формувальний етап експерименту

1. В експериментальній групі, у процесі здійснення педагогічного експерименту, впроваджувався розроблений комплекс уроків з граматики англійської мови з використанням онлайн-ресурсів. Відповідно, контрольна група навчалася за традиційною методикою.

2. Ми визначили стан сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу, на завершальному етапі експерименту. Використовували контрольні завдання та обґрунтовані критерії, показники та рівні, які ми представили вище.

3. Результати нашого діагностування представляємо у вигляді таблиці.

Таблиця 3.6 – Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи

Критерії	Групи	Рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності та кількість учнів (КУ)					
		Високий (10-12 балів)		Середній (7-9 балів)		Низький (3-6 балів)	
		КУ абс.	%	КУ абс.	%	КУ абс.	%
Граматична правильність оформлення мовлення	КГ (15)	2	13,33	7	46,67	6	40,00
	ЕГ (16)	8	37,50	7	56,25	1	6,25
Відповідність вибору ГС мовленнєвій ситуації	КГ (15)	3	20,00	7	46,67	5	33,33
	ЕГ (16)	7	43,75	8	50,00	1	6,25
Самостійне використання ГС в мовленні	КГ (15)	2	13,33	7	46,67	6	40,00
	ЕГ (16)	5	31,25	9	56,25	2	12,50
Загалом	КГ (15)	2	13,33	7	46,67	6	40,00
	ЕГ (16)	7	43,75	8	50,00	1	6,25

(формувальний етап експерименту)

4. Результати контрольної групи (КГ) представляємо у вигляді гістограми:

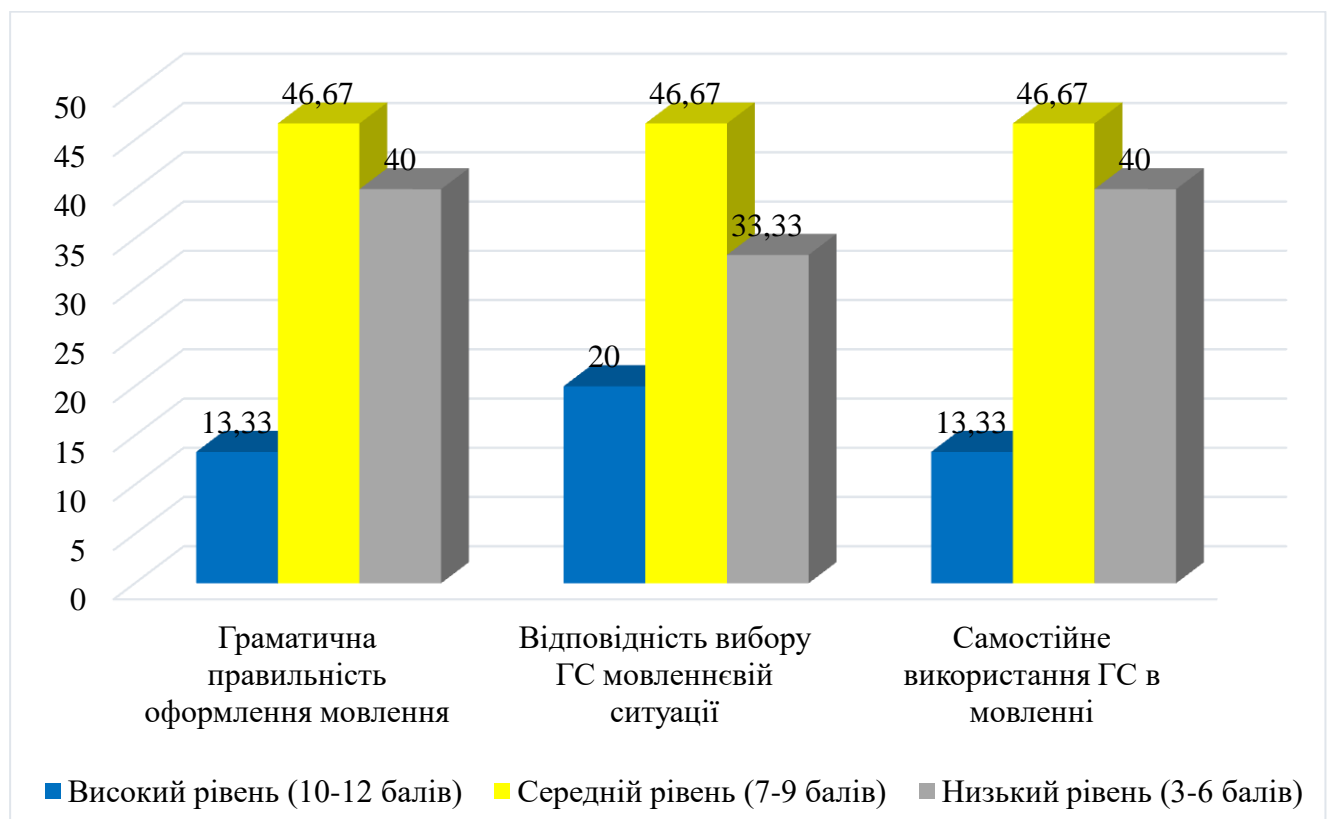

Рисунок 3.3 Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами контрольної групи (КГ)

5. Результати експериментальної (ЕГ) групи представляємо у вигляді гістограми:

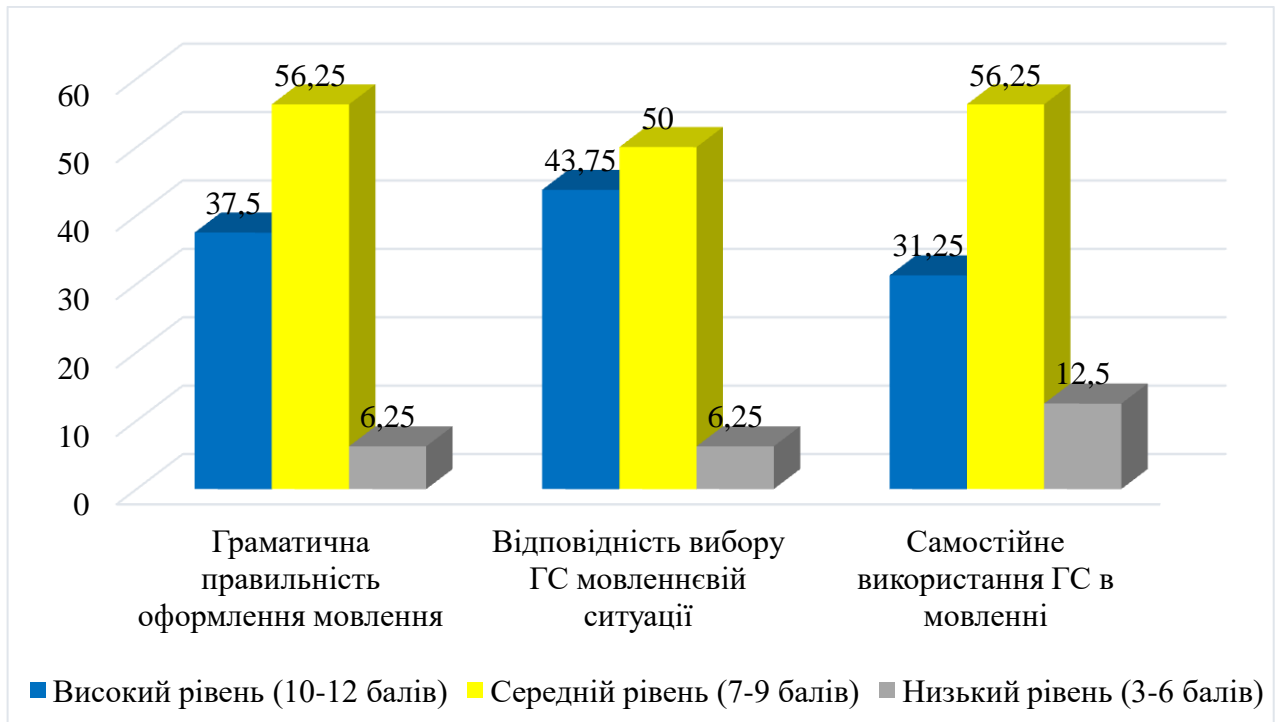

Рисунок 3.4 Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами експериментальної групи (ЕГ)

6. Аналізуючи отримані результати формульовального етапу, згідно з критеріями дослідження, ми можемо зробити висновок, що експериментальна група має більшу кількість учнів з високим рівнем, що свідчить про дотримання учнями граматичних правил, правильного вибору та використанню граматичних структур відповідно до ситуацій мовлення. Тим часом, як результат контрольної групи гірший, адже велика кількість учнів має низький рівень, що вказує на хибний вибір граматичної структури, не дотримання граматичних правил та не вірне використання граматичних структур.

Отже, представимо загальні результати динаміки рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи у формі таблиці:

Таблиця 3.7 – Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної

компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи

Групи	Етапи експерименту	Рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності та кількість учнів (КУ)					
		Високий (10-12 балів)		Середній (7-9 балів)		Низький (3-6 балів)	
		КУ абс.	%	КУ абс.	%	КУ абс.	%
КГ (15)	Констатувальний	2	13,33	6	40,00	7	46,67
	Формувальний	2	13,33	7	46,67	6	40,00
ЕГ (16)	Констатувальний	3	18,75	7	43,75	6	37,50
	Формувальний	7	43,75	8	50,00	1	6,25

(загальні результати)

Таким чином, динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи свідчить про незначні зміни у формувальному етапі контрольної групи (КГ). В свою чергу, динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи свідчить про значні зміни у формувальному етапі експериментальної групи (КГ). Пропонуємо наочно розглянути різницю констатувального та формувального етапів, тому в якості ілюстрації створили гістограму:

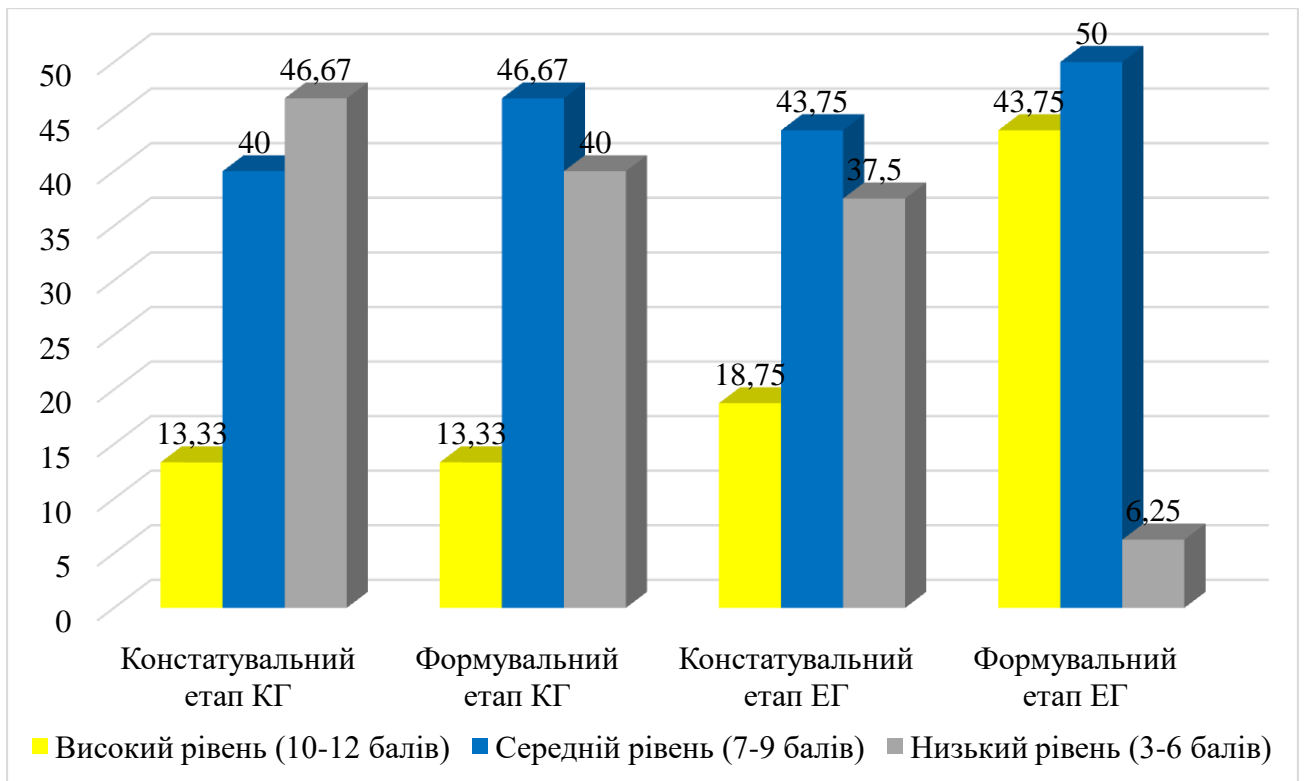

Рисунок 3.5 Динаміка рівнів сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів за результатами дослідно-експериментальної роботи

Отже, згідно з результатами контрольної групи (КГ), яка навчалася за традиційною методикою, ми можемо спостерігати незначні зміни у формуванні іншомовної граматичної компетентності. Зокрема, високий рівень отримала однакова кількість учнів як констатувального так і формувального етапів – 2 учня (13,33%). Середній рівень отримало 6 учнів (40%) констатувального етапу та 7 учнів (46,67%) формувального етапу, що свідчить про незначні зміни. Також несуттєві зміни низького рівня як констатувального етапу – 7 учнів (46,67%), так і формувального етапу – 6 учнів (40%).

Для порівняння охарактеризуємо результати експериментальної групи (ЕГ). Слід зазначити, що у навчальний процес цієї групи в ході педагогічного експерименту впроваджувався розроблений комплекс уроків граматики англійської мови з використанням онлайн-ресурсів. Так, до експериментальної роботи високий рівень знань мали 3 учня (18,75%), а після 7 учнів (43,75%), що свідчить про значні зміни. Ми отримали незначні зміни середнього рівня – 7 учнів (43,75%) констатувального етапу та 8 учнів (50%) формувального етапу.

Проте низький рівень отримало значно менше учнів, що свідчить про значні зміни, адже до експерименту 6 учнів (37,50%) мали низький рівень, а після лише 1 (6,25%). Таким чином, все вищесказане свідчить про успішні результати проведеного педагогічного експерименту.

Отже, визначимо вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи та достовірність отриманих даних педагогічного експерименту. Для визначення вірогідності результатів проведеної експериментальної роботи та достовірності отриманих даних педагогічного експерименту, ми використали статистичний непараметричний критерій Пірсона χ^2 .

Цей критерій дає нам можливість оцінити достовірність експерименту, знайти відмінності та довести надійність отриманих результатів педагогічного експерименту у 95% вірогідності. Таким чином, ми перевіримо вірогідність результатів, які ми отримали після експериментального дослідження, застосувавши критерій Пірсона χ^2 :

– нульова гіпотеза H_0 : експериментальна та контрольна вибірки за рівнем сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу за досліджуваним критерієм χ^2 однорідні;

– альтернативна гіпотеза H_1 : експериментальна та контрольна вибірки різні за рівнем сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу за досліджуваним критерієм χ^2 .

Отже, представимо розрахункову формулу критерію Пірсона χ^2 :

$$\chi_{em}^2 = N \times M \times \sum_{i=1}^L \frac{\left(\frac{n_i}{N} - \frac{m_i}{M} \right)^2}{\frac{n_i + m_i}{N + M}}$$

N – загальна кількість учнів 11-го класу експериментальної групи;

M – загальна кількість учнів 11-го класу контрольної групи;

n_i – кількість учнів 11-го класу експериментальної групи (ЕГ), які мають середні бали за критеріями високого (n_1), середнього (n_2), низького (n_3) рівнів;

m_i – кількість учнів 11-го класу контрольної групи (КГ), які мають середні бали за критеріями високого (m_1), середнього (m_2), низького (m_3) рівнів;

L – шкала оцінювання, $L = 3$.

Для χ^2 -квдрат критерію рівні значущості оцінені за кількістю ступенів вільності ν , що обчислене за формулою:

$$\nu = (k - 1) \cdot (c - 1),$$

де k – кількість вибірок, стовпчиків (груп-2),

s – кількість характеристик, за якими відрізняються вибірки, рядків (рівнів оцінювання-3).

Критичні величини $\chi_{кр}^2$ для рівнів значимості $P = 0,05$ та $P = 0,01$:

$$\chi_{кр}^2(0,05) = 5,991 \qquad \chi_{кр}^2(0,01) = 9,21$$

Для обчислення розрахункової формули критерія Пірсона χ^2 , використовували комп'ютерну програму MS Excel, тому в якості ілюстрації використаємо знімок екрану для наочної демонстрації результатів статистичної перевірки формувального етапу педагогічного експерименту:

	A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
1	2	7	9				A1	Високий рівень КГ (КУ)	V1	Високий рівень ЕГ (КУ)
2	7	8	15				A2	Середній рівень КГ (КУ)	V2	Середній рівень ЕГ (КУ)
3	6	1	7				A3	Низький рівень КГ (КУ)	V3	Низький рівень ЕГ (КУ)
4	15	16	31							
5	4,354839	4,645161	9							
6	7,258065	7,741935	15							
7	3,387097	3,612903	7							
8	-2,35484	2,354839	0							
9	-0,25806	0,258065	0							
10	2,612903	-2,6129	0							
11										
12										
13					6,390265		E13	Значення критерія Пірсона		5,991

Рисунок 3.6 Результати статистичної перевірки формувального етапу педагогічного експерименту

Отже, отриманий результат статистичної перевірки 6,390, свідчить про вірогідність результатів проведеної експериментальної роботи та достовірність отриманих даних педагогічного експерименту з використанням статистичного непараметричного критерія Пірсона χ^2 .

Здійснений аналіз результатів педагогічного експерименту, дає нам можливість зробити висновки. По-перше, здійснивши зріз знань, ми визначили не лише вихідний рівень володіння учнями 11-го класу іншомовною граматичною компетентністю, а й змогли дізнатись які помилки найбільше допускають учні. Так, результати констатувального етапу показали нам, що учні найбільше допускали помилки при самостійному використанні граматичної структури як в усному так і в писемному мовленні, а також не грамотно оформлювали мовлення, що означає що учні не дотримувались правил граматики англійської мови.

По-друге, в ході педагогічного експерименту, ми впроваджували в освітній процес розроблений комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу, експериментальної групи.

По-третє, ми здійснили повторний зріз знань учнів контрольної та експериментальної групи. У результаті ми визначили ефективність впровадженого комплексу уроків. Отже, згідно з результатами контрольної групи, яка навчалася за традиційною методикою, ми можемо спостерігати незначні зміни у формуванні іншомовної граматичної компетентності. Учні допускали ті ж самі помилки, що й на констатувальному етапі, проте значно менше при виборі граматичної структури відповідно до ситуації мовлення. Тим часом як результати експериментальної групи мають позитивні зміни, адже показники високого, середнього та низького рівнів значно покращились. Таким чином, все вищесказане свідчить про успішні результати проведеного педагогічного експерименту.

ВИСНОВКИ

В ході дослідження, нами обґрунтовано теоретичні та практичні аспекти з теми дипломної роботи: «Формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів». Визначені завдання дослідження, вирішені в повному обсязі, а результати проведеної експериментальної роботи, підтверджують, що мета дослідження досягнута. Таким чином, можемо узагальнити наступне:

1. Відповідно до першого завдання дослідження, проаналізовано проблему формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів та обґрунтовано сутність основних понять у методичній та науковій літературі. Визначено, що граматики іноземної мови є основою англійської мови та є одним з найважливішим аспектом її вивчення. Грамотне оперування граматичними структурами іноземної мови – це ключ до вільного та впевненого володіння мовою. Крім того, знання граматики можуть покращити здатність аналітично мислити, впевнено та ефективно спілкуватися з носіями мови.

Виокремлено психолого-педагогічні особливості учнів 11-х класів, охарактеризовано їхню поведінку та інтереси. Так, в учнів підвищується почуття відповідальності та свідоме ставлення до навчального процесу, що дає можливість організувати самостійну роботу учнів та підштовхнути їх до використання усіх можливих сучасних засобів освіти для забезпечення самоосвіти та саморозвитку. Також, ми розглянули складові пізнавальних процесів учнів 11-х класів та визначили їхній вплив на опанування іноземної мови. До них відносять: мислення, мовлення, пам'ять, увага, уява, сприймання та мотивація. Ми обґрунтували власну думку, стосовно цих аспектів, та визначили що мотивація є ключовою складовою пізнавального процесу учнів 11-х класів та має значний вплив на опанування іноземної мови.

2. Відповідно до другого завдання дослідження, розглянуто структуру іншомовної граматичної компетентності та особливості її формування в учнів 11-х класів. Отже, формування іншомовної граматичної компетентності відіграє

важливу роль у вивченні іноземної мови та передбачає здатність учнів доцільно та адекватно використовувати граматичні знання, уміння та навички іноземної мови з метою реалізації своєї мовленнєвої поведінки в процесі спілкування.

Таким чином, формування іншомовної граматичної компетентності передбачає сформованість трьох основних її компонентів, а саме: здатність розуміти та формулювати певні семантичні одиниці у вигляді зв'язних висловлювань, побудованих за правилами іноземної мови, що вивчається; сформовані знання граматичних правил, синтаксису, морфології, стилістичних особливостей іноземної мови та інших її складників; сформовані навички та уміння, що дозволяють мовцеві адекватно використовувати граматичні явища мови, відповідно до ситуації спілкування та комунікативних завдань.

Крім того, щоб забезпечити та реалізувати успішний процес формування іншомовної граматичної компетентності, необхідно здійснити декілька етапів: по-перше, ми ознайомлюємо учнів з новим граматичним явищем, використовуючи різноманітні засоби навчальної інформації, по-друге, ми автоматизуємо дії учнів з новою граматичною структурою, на рівні словосполучення, словоформи, фрази чи речення та виконуються значно складніші справи з новим граматичним явищем, на рівні понадфразової єдності і тексту.

3. Відповідно до третього завдання роботи, досліджено використання онлайн-ресурсів як допоміжних засобів формування іншомовної граматичної компетентності та визначено ефективні онлайн-ресурси для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів. Наразі, сучасне покоління дітей зростає в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій та в умовах глобальної комп'ютеризації, тому їхній вплив можна відчутти в усіх можливих сферах, однією з таких є освіта. Звернемо увагу, що впровадження дистанційного навчання у школах, призвело до виникнення певних труднощів та викликів для вчителів в організації навчального процесу. Тому, використання онлайн-ресурсів, стало певним вирішенням проблеми налагодження дистанційного навчання. Ми вважаємо, що онлайн-ресурси є

ефективним засобом у формуванні іншомовної граматичної компетентності та пропонуємо використовувати їх як допоміжний засіб у навчальному процесі.

У нашому дослідженні ми пропонуємо онлайн-ресурси які включають теоретичний матеріал, ілюстрації, таблиці, схеми, часові лінії, приклади використання граматичних структур, практичні поради, приклади типових помилок та способи їх уникнення. Крім того, ресурси містять онлайн-тести та вправи інтерактивного характеру, які автоматично перевіряються та оцінюють знання учня, також є можливість завантажити матеріали у форматі PDF, які складатимуться з робочого аркуша та відповідей для перевірки результатів. Вправи можна виконувати на уроці або задавати для домашнього завдання, пропонуючи учням самостійно використовувати онлайн-ресурси в якості самоосвіти та саморозвитку для покращення своїх знань з граматики англійської мови.

Крім того, проаналізовано 20 ефективних онлайн-ресурсів, тому серед переваг їх використання, виокремимо такі: онлайн-ресурси надають досконале наповнення сучасними, автентичними та актуальними матеріалами; учні можуть самостійно покращувати свої знання з граматики англійської мови, використовуючи онлайн-ресурси за рекомендацією вчителя; учні відчують себе незалежними від єдиного джерела інформації, оскільки є безліч ефективних ресурсів які може запропонувати вчитель; онлайн-ресурси дозволяють покращити самостійність учнів, підвищують мотивацію, розвивають допитливість та зацікавленість у вдосконаленні знань з граматики англійської мови.

4. Відповідно до останнього завдання дипломної роботи, ми експериментально перевірили ефективність розробленого комплексу уроків для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів з використанням онлайн-ресурсів. У розробленому комплексі уроків, ми запропонували використовувати онлайн-ресурси на етапі демонстрації граматичної структури з теми уроку, поєднали використання навчального підручника з подальшим виконанням тестових завдань та вправ різного

характеру, використовуючи покликання на онлайн-ресурси, з метою автоматизації навичок учнів у вживанні граматичної структури уроку. Крім того, для саморозвитку та самоосвіти учнів 11-го класу, ми запропонували використовувати онлайн-ресурси для домашнього завдання, з метою закріплення вивченої теми уроку. Таким чином, онлайн-ресурси можна використовувати на будь-якому етапі уроку під час вивчення граматики англійської мови.

Для експериментальної перевірки ефективності розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності, був організований та проведений експеримент на уроках англійської мови. До проведення експерименту та впровадження комплексу уроків, були залучені учні 11-го класу. До контрольної групи було залучено 15 учнів, до експериментальної групи 16 учнів.

Для експериментальної перевірки нашої гіпотези, по-перше, було здійснено зріз знань та визначено рівень володіння учнями іншомовною граматичною компетентністю на початку експерименту, для цього були розроблені контрольні завдання, критерії оцінювання та рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності учнів. Наступний етап роботи, полягав у проведенні експерименту, яке ґрунтувалося на впровадженні в освітній процес розробленого комплексу уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-го класу, експериментальної групи. Також, був здійснений повторний зріз знань учнів, контрольної та експериментальної групи після експерименту, для якого були додатково розроблені контрольні завдання, критерії оцінювання та рівні сформованості іншомовної граматичної компетентності.

Таким чином, згідно з результатами контрольної групи, яка навчалася за традиційною методикою, ми можемо спостерігати незначні зміни у формуванні іншомовної граматичної компетентності. Тим часом як результати експериментальної групи мають позитивні зміни, адже показники високого,

середнього та низького рівнів значно покращились. Отже, все вищесказане свідчить про успішні результати проведеного педагогічного експерименту.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

1. Бех І. Компетентнісний підхід як освітня стратегія : Інститут проблем виховання НАПН України. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/32308232.pdf> (дата звернення: 07.09.2022).

2. Бібік Н. Переваги і ризики запровадження компетентнісного підходу в шкільній освіті / Н. Бібік // Гірська школа Українських Карпат. 2013. № 8–9. С. 26–30. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/gasuk_2013_8-9_12 (дата звернення: 29.09.2022).

3. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко ; [гол. ред. С. Головка]. Київ : Либідь, 1997. 373 с.

4. Гречуха Л. Інтернет ресурси як ефективне лінгводидактичне джерело : оглядовий аналіз / Л. Гречуха, Л. Стрюкова // Молодий вчений. 2020. № 2. С. 408–412. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_2\(2\)_47](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2020_2(2)_47) (дата звернення: 07.10.2022).

5. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 листопада 2011 року № 1392. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 05.09.2022).

6. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти : вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. укр. вид. С. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2013. 273 с.

7. Карпа І. Використання online-ресурсів при вивченні англійської мови студентами ВНЗ / І. Карпа // Молодь і ринок. 2013. № 2. С. 62–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2013_2_15 (дата звернення: 03.10.2022).

8. Касаткіна О. До питання розвитку граматичної компетентності студентів на заняттях іноземної мови // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки. 2011. Вип. 59. С. 52–55.

9. Коломієць А. Використання інтернет-сайтів на заняттях з іноземної мови / А. Коломієць, Ю. Фальштинська // Наука і освіта. 2015. № 9. С. 102–107. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/5951/1/Kolomiiets.pdf> (дата звернення: 04.10.2022).

10. Костенко І. Використання Інтернет-ресурсів на уроках англійської мови / І. Костенко // Таврійський вісник освіти. 2013. № 1. С. 170–176. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Tvo_2013_1_31 (дата звернення: 07.10.2022).

11. Костюк О. Інтернет-ресурси та електронні бібліотеки на заняттях з англійської мови / О. Костюк // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філологічна. 2015. Вип. 52. С. 140–141. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2015_52_49 (дата звернення: 02.10.2022).

12. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О., Бориско Н., Борецька Г. та ін. / за ред. С. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.

13. Навчальні програми з іноземних мов для загальноосвітніх навчальних закладів і спеціалізованих шкіл із поглибленим вивченням іноземних мов 10–11 класи, затверджених наказом МОН від 23.10.2017 № 1407. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2018-2019/inozemni-movi-10-11-19.09.2017.pdf> (дата звернення: 29.09.2022).

14. Ніколаєва С. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах / С. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2002. 328 с.

15. Ніколаєва С. Основи сучасної методики викладання іноземних мов (схеми і таблиці) : навч. посіб. / С. Ніколаєва. Київ : Ленвіт, 2008. 285 с.

16. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи. Ухвалено рішенням Колегії МОН України 27.10.2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 28.09.2022).

17. Побірченко Н. Компетентнісний підхід у вищій школі: теоретичний аспект / Н. Побірченко // Освіта та педагогічна наука. 2012. №3. С. 24–31.

URL: http://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2012/N3/article/4/Pobirchenko_ua.pdf (дата звернення: 05.10.2022).

18. Полонська Т. Профільне навчання іноземної мови учнів старшої школи : метод. рек. / Т. Полонська. – Київ : Педагогічна думка, 2014. 80 с.

19. Сеньків О. Використання онлайн-ресурсів при навчанні англійської лексики учнів молодшого шкільного віку / О. Сеньків, Б. Витрикуш // Молодь і ринок. 2014. № 6. С. 118–122. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2014_6_26 (дата звернення: 03.10.2022).

20. Скляренко Н. Методика формування іншомовної граматичної компетенції в учнів загальноосвітніх навчальних закладів / Н. Скляренко // Іноземні мови. 2011. № 1. С.15–25.

21. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти III ступеня (профільна середня освіта), розроблена на виконання Закону України «Про освіту» і затвердженою наказом МОН від 20.04.2018 № 408 (у редакції наказу МОН від 28.11.2019 № 1493). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/typovi-programu-2-11/Typova.osv.prohr.ZZSO-III.stupenya.pdf> (дата звернення: 05.09.2022).

22. Тригуб І. Формування граматичної компетенції у студентів немовних спеціальностей ВНЗ у процесі вивчення англійської мови / І. Тригуб // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. 2014. Вип. 10, Т. 2. С. 74–77.

23. Шемуда М. Формування іншомовної граматичної компетенції: фактори впливу / М. Шемуда // Наукові записки. Серія : Філологічна. 2012. Вип. 27. С. 357–358. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2012_27_108 (дата звернення: 30.09.2022).

24. Abdugarimova A. Deductive and inductive approaches to teaching grammar. Proceedings of international scientific-practical conference on “cognitive research in education”. 2021. Vol. 5, No. 1. P. 372–376.

25. Agenda web. URL: <https://agendaweb.org/> (date of access: 22.09.2022).

26. Alikhonova D. Features of the Formation of Grammatical Competence // International Journal of Progressive Sciences and Technologies. 2020. Vol. 20, No. 2. P. 121–125.

27. Amara N. Correcting Students' Errors : Theory and Practice // Current Educational Research. 2018. Vol. 1, No. 5. P. 45–57.

28. BBC Learning English. URL: <https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/> (date of access: 22.09.2022).

29. Bond. C. Students reactions to online tools for learning to use the internet as a study tool : outside the comfort zone?. Proceedings of the 21st Ascilite conference. 2004. P. 134–140.

30. British Council. URL: <https://learnenglish.britishcouncil.org/> (date of access: 19.09.2022).

31. Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/> (date of access: 19.09.2022).

32. Canale, M., Swain, M. Theoretical bases of communicative approaches to second language teaching and testing. Applied Linguistics. 1980. Vol. 1, No. 1. P. 1–47.

33. English Club. URL: <https://www.englishclub.com/grammar/> (date of access: 20.09.2022).

34. English Grammar At. URL: <https://www.english-grammar.at/> (date of access: 20.09.2022).

35. English Grammar. URL: <https://www.englishgrammar.org/> (date of access: 19.09.2022).

36. English Hilfen. URL: <https://www.englisch-hilfen.de/en/> (date of access: 22.09.2022).

37. English Page. URL: <https://www.englishpage.com/> (date of access: 21.09.2022).

38. Falla T. Solutions Upper-Intermediate Student's Book / T. Falla. Oxford University Press, 2013. 144 p.

39. Falla T. Solutions Upper-Intermediate Workbook / T. Falla. Oxford University Press, 2013. 141 p.
40. Geith. C. Access to Education with Online Learning and Open Educational Resources: Can they close the Gap? Journal of Asynchronous Learning Networks. 2008. Vol 12, No. 1. P. 105–126.
41. Grammar Bank. URL: <https://www.grammarbank.com/> (date of access: 20.09.2022).
42. Grammar Monster. URL: <https://www.grammar-monster.com/> (date of access: 20.09.2022).
43. Grammar Quizzes. URL: <https://www.grammar-quizzes.com/index.html> (date of access: 22.09.2022).
44. Hossein N. Correcting student's written grammatical errors: The effects of negotiated versus nonnegotiated feedback. Studies in Second Language Learning and Teaching. 2011. Vol. 1, No. 3. P. 315–334.
45. Hughes H. International Students using Online resources to Learn: Complex Experience and Learning Needs. Journal of Futher and Higher Education. 2013. Vol. 37, No. 1. P. 126–146.
46. IXL. URL: <https://uk.ixl.com/english> (date of access: 21.09.2022).
47. Jacqueline M. Websites as support tools for learning the English language // Journal of science and research: revista ciencia e investigacion. 2019. Vol. 4, No. 2. P. 13–20.
48. Jeffrey D. Mindsets of High School Students in English Language Learning. TESOL International Journal. 2021. Vol. 16, No. 2. P. 86–105.
49. Kagan B. A critical analysis of task-based learning. Kastamonu Education Journal. 2009. Vol. 17, No. 1. P. 313–320.
50. Lockiewicz M. The role of motivation in learning foreign languages: towards a global self-identity – a literature analysis/ Marta Lockiewicz // Current issues in personality psychology. 2019. Vol. 7, No. 2. P. 1–10.

51. Lukman A. Exploring junior high school students' foreign language classroom anxiety. *Journal of Teaching & Learning English in Multicultural Contexts*. 2018. Vol. 2, No. 2. P. 1–14.
52. Mariusz K. The use of internet resources and browser-based virtual worlds in teaching grammar // *Teaching English with Technology*. 2014. Vol. 14, No. 2. P. 52–67.
53. McClelland D. "Testing for competence rather than for intelligence", *American Psychologist*. 1973. Vol. 28, No. 1. P. 1–14.
54. Mingxin L. Using the websites in interactive-based English language learning // *Academic Research International*. 2014. Vol. 5, No. 4. P. 243–249.
55. My English Pages. URL: <https://www.myenglishpages.com/> (date of access: 21.09.2022).
56. Oxford University Press. URL: <https://elt.oup.com/?cc=ua&sellLanguage=uk> (date of access: 19.09.2022).
57. Passport to English. URL: <https://www.passporttoenglish.com/> (date of access: 21.09.2022).
58. Perfect English Grammar. URL: <https://www.perfect-english-grammar.com/> (date of access: 19.09.2022).
59. Rama J. The role of the grammar teaching: from communicative approaches to the common European framework of reference for languages. *Journal of Linguistics and Applied Languages*. 2012. Vol. 7, No. 1. P. 179–191.
60. Rana A. Effective Error Correction in Grammar Classes: A Students' Perspective. *American International Journal of Contemporary Research*. 2015. Vol. 5, No. 6. P. 127–138.
61. Raven J. *Competence in Modern Society: Its Identification, Development and Release*, HK Lewis, London, 1984. 251 p.
62. Rupert H. "Teaching Efl/EsL students how to use search engines and develop their English". 2002. Vol. 8, No. 12. URL: <http://iteslj.org/Techniques/Herington-SearchEngines.html> (date of access: 22.09.2022).

63. Speak Speak. URL: <https://speakSpeak.com/> (date of access: 22.09.2022).
64. Spencer L., Spencer S. Competency at Work: Models for superior performance / John Wiley and Sons, Inc., New York, 1993. 384 p.
65. Swan. M. Does teaching grammar work? // Modern English Teacher. 2006. Vol. 15, No. 2. P. 5–13.
66. Teaching English as a second or foreign language / Marianne Celce-Murcia, Donna M. Brinton, Marguerite Ann Snow ; Eds. Boston, MA : National geographic learning, 2014. 712 p.
67. Test English. URL: <https://test-english.com/> (date of access: 19.09.2022).
68. Using English. URL: <https://www.usingenglish.com/> (date of access: 20.09.2022).
69. White R. Motivation reconsidered: The concept of competence. Psychological Review. 1959. Vol. 66, No. 5. P. 297–333.
70. Yılmaz A. Form-meaning-use framework in grammar teaching: Research on noun clauses in writing skills. Journal of Language and Linguistic Studies. 2018. Vol. 14, No. 3. P. 37–55.

ДОДАТОК А

Приклади вправ з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності

1. Вправа на впізнавання граматичної структури. Опис вправи: знайдіть та підберіть правильний час до кожного з речень.

GRAMMAR & VOCABULARY

- Grammar Explanations
- Grammar Exercises**
 - Adjectives/Adverbs
 - Articles
 - Conditional sentences - if
 - Gerund and Infinitive
 - Modal Auxiliaries, Modals
 - Nouns
 - Participles
 - Passive Voice
 - Phrasal Verbs
 - Prepositions
 - Pronouns
 - Quantifiers
 - Questions
 - Reported Speech
 - Sentences, Word order
 - Tenses**

Find the correct tense – Exercise 2

Task No. 4621
Find the correct tenses on the right. Match all the items on the right with the items on the left.

Do you need help?
[The most common Tenses in English in a table](#)

- Tom is asking a question. →
- He helped his mum last Sunday. →
- Jessica lives with her mother. →
- He has written an e-mail. →
- There will be some rain in the north. →
- I didn't see Helen yesterday. →
- Are you going to watch the new film? →
 - going to-future
 - Present Perfect
 - Present Progressive
 - Simple Past
 - Simple Present
 - will-future
- Donald doesn't drink milk. →
- The cat is sitting on the wall. →
- Mark and Gary have just arrived in Peking. →

Рисунок Б.1 – Вправа на впізнавання граматичної структури

2. Вправа на диференціацію граматичної структури. Опис вправи: поставте прислівники часу в потрібні групи.

Adverbials of time

Put the time adverbials in the correct groups.

15 items remaining

for a month, all night, in 1870, twice a week, during the summer, since last year, often, from March to May, next year, occasionally, five minutes ago, eight hours, every other day, sometimes, tomorrow

When?

How long?

How often?

Finish Try again

Рисунок Б.2 – Вправа на диференціацію граматичної структури

3. Вправа на ідентифікацію граматичної структури. Опис вправи: прочитайте подані речення та визначте час.

A Test on Verbs

Test your understanding of the term "verb" with this interactive test. This test is linked to the lesson on [verbs](#), which also has a test.

Note 1: From Level 8, this test includes verbs in non-simple tenses (e.g., *was walking, had been talking*).

Note 2: Do not click on the [present participles](#) (e.g., *cooking*) or the [past participles](#) (e.g., *cooked*) functioning as adjectives (e.g., *cooking oil, cooked meat*).

Interactive Test

Level:

1 2 3 4 5 6 7 8
9 10

Click on the verbs:

I was coming home from kindergarten. Well, they told me it was kindergarten. I found out later I had been working in a factory for ten years. (Ellen DeGeneres)

Check my answers Clear my answers

Рисунок Б.3 – Вправа на ідентифікацію граматичної структури

4. Вправа на вибір видо-часової форми за контекстом. Опис вправи: виберіть правильну видо-часову форму за контекстом.

Lost in the Mountains

Two walkers are reported to [] gone missing near the summit of Snowdon, the highest peak in Wales. John Watkins , aged 21 and Melanie McBrian, 19, [] by nightfall, leading to fears that they [] forced to spend the night on the mountain

Weather conditions, when the pair [] off yesterday morning, were fairly good. By the afternoon , however, it had got much worse. Thick clouds quickly [] over the region and there was a sharp drop in temperature. The surface of the local lakes [] to freeze within a few hours. Blizzards began in the evening , with a great deal of snow [] above 500 metres.

Friends of the two walkers [] that they [] from either of them. They think their mobile phones [] unusable for some reason. Melanie's friend Janet Richards believes Melanie [] her to say they were alright if her phone [] properly. Joe Hill , a friend of John's , admits he [] they [] an accident last night, but insists they have a lot of experience walking in the mountains of Wales. They [] shelter if they [] to stay on the mountain during last night.

Mountain rescue teams, which began looking for the couple early this morning ,say that one or both of the walkers [] and fallen in bad weather conditions ,especially as neither of them [] walking in the mountains in winter.

The hope is, though, that they [] safe before long ,especially as the weather is forecast to clear up within the next few hours.

Рисунок Б.4 – Вправа на вибір видо-часової форми за контекстом

5. Вправа на перевірку розуміння граматичної структури. Опис вправи: виберіть правильне твердження відносних підрядних речень.

Choose the true statement.

- The doctors, who worked in Britain for 6 months, didn't have a problem with their English.
 - Some of the doctors worked in Britain for 6 months. The doctors who worked didn't have a problem.
 - All of the doctors worked in Britain for 6 months.
- The students only enjoyed the weekend activities which they did with their friends.
 - All of the weekend activities were with their friends.
 - Some of the weekend activities were with the students' friends. The students didn't enjoy the other activities.
- Candidates who got over 80% in the final exam went to medical school.
 - All the candidates got over 80% and went to medical school.
 - Some of the candidates got over 80%. These candidates went to medical school.
- He's very like his brother who lives in London.
 - He has one brother. His brother lives in London. He is similar to his brother.
 - He has more than one brother. One of them lives in London.

Рисунок Б.5 – Вправа на перевірку розуміння граматичної структури

6. Вправа на підстановку у зразок мовлення. Опис вправи: використайте подані дієслова у Future perfect або Present perfect continuous.

Use the verbs in the box in either Future perfect or Present perfect continuous tense.

run	work	stare	run	finish
improve	paint	land	cover	go

- The men ---- for six hours without taking a break to be able to finish the job today by five p.m.
have been working
- The plane ---- by the time we arrive at the airport in this slow traffic.

- Don't worry. You and I ---- most of the distance by noon.

- Our family ---- this business for three hundred years now.

- Hopefully we ---- the construction work before the end of this month.

- I am aching all over. I ---- the whole flat on my own.

- The machines ---- for the whole day. Don't you agree with me that we should ask them to stop at least for an hour?

Рисунок Б.6 – Вправа на підстановку у зразок мовлення

7. Вправа на трансформацію зразка мовлення. Опис вправи: використовуйте слово, у кінці рядка, щоб створити нове речення з таким же значенням.

KEY WORD TRANSFORMATION KWT001

Use the word in **BOLD** print at the end of the line to form a new sentence that has the same meaning. You must use TWO to FIVE are words and are not allowed to change the key word in any way.

- I can't wait to go on holiday (**FORWARD**)
I'm really _____ on holiday.
- Prices may go up next year, so you should buy now. (**CASE**)
You should buy now _____ next year.
- People believe she lives in New York (**BELIEVED**)
She _____ in New York
- Helen hasn't tried Japanese food before. (**TIME**)
It's the _____ Japanese food.
- Can't he do any better than this? (**THE**)
Is _____ he can do ?
- I don't know all the facts. (**AWARE**)
I _____ all the facts.
- Whose fault was the fire at the factory? (**BLAME**)
Who _____ the fire at the factory?
- His father doesn't want him to drink alcohol. (**DISAPPROVES**)
His father _____ alcohol.
- Most people think that broken homes cause a lot of social problems (**THOUGHT**)
It _____ cause a lot of social problems.
- Why did you insist that I buy this horrible cheese? (**MAKE**)
Why _____ this horrible cheese.
- She pays someone to clean the windows every month. (**CLEANED**)
She _____ every month.
- You have to wear safety helmets at all times. (**WORN**)
Safety helmets _____ at all times.

Рисунок Б.7 – Вправа на трансформацію зразка мовлення

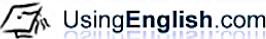
8. Вправа на самостійне вживання ГС в писемному мовленні. Опис вправи: напишіть питання до підкреслених слів.

Write questions for the underlined words. Some of the questions are subject questions and questions with preposition.

- 1 I came to see you. ⇒ Who ?
- 2 She is worried about you. ⇒ Who ?
- 3 I travelled to India with my boyfriend. ⇒ Who ?
- 4 George arrives late every day. ⇒ every day?
- 5 He was looking at the new building. ⇒ What ?
- 6 He is writing from Paris. ⇒ Where ?
- 7 I informed John about the meeting. ⇒ about the meeting?
- 8 My manager informed John about the meeting. ⇒ about the meeting?

Рисунок Б.8 – Вправа на самостійне вживання граматичної структури в писемному мовленні

9. Вправа на самостійне вживання ГС в усному мовленні. Опис вправи: повторіть розповідь свого однокласника використовуючи пасивний стан.

 UsingEnglish.com

Passive Voice- Free and Controlled Speaking

Listen to your partner speaking about one of the topics below (without making notes, just listening carefully). Repeat their story back to them, but this time putting as many verbs into the passive as you can. Your partner will give you one point for every time you use "be + past participle (PP)" in a way which is grammatically correct, makes sense, and matches what they told you before. When you finish, they will tell you how many points you got and then correct anything you said which was (factually) wrong.

- A building
- A condiment
- A crime
- A dessert
- A machine
- A magic trick
- A mistake
- A natural disaster
- A natural process
- A typical route through the education system
- A weapon
- An accident

Рисунок Б.9 – Вправа на самостійне вживання граматичної структури в усному мовленні

10. Вправа на імітацію зразка мовлення. Опис вправи: доповніть друге речення так, щоб зробити акцент на виділеному слові.

Complete the second sentence so that it emphasises the underlined words. Do NOT use contractions.

- 1 I need one hour to fix the computer.
All .
- 2 Tim spread the rumour.
 the rumour was Tim.
- 3 We are not questioning your hard work.
It isn't .
- 4 I used to live in that house over there.
The place is that house over there.
- 5 We checked all the windows.
 check all the windows.
- 6 We sold everything except the couch.
The only was the couch.

Рисунок Б.10 – Вправа на імітацію зразка мовлення

11. Вправа на завершення зразка мовлення. Опис вправи: доповніть речення прямої мови в непряму. За можливості використовуйте скорочення.

 OXFORD
UNIVERSITY PRESS

Students > Solutions > Upper-Intermediate > Grammar > Unit 7 - Exercise 1 - Reported speech

Unit 7 - Exercise 1 - Reported speech

Rewrite the direct speech as reported speech to complete the sentences.
Use contractions where possible.

1. 'The police have found the missing girl.' They say that the police
the missing girl.
2. 'Can I borrow your newspaper?' He asked me my newspaper.
3. 'I don't feel very well.' She says that very well.
4. 'We had a great time' They say that a great time.
5. 'Why are you late?' My boss asked me late.
6. 'It's been hot here.' Mike says that .
7. 'Do you think the Prime Minister will resign?' They asked me if I thought that the Prime Minister
.
8. 'I'd never been to Spain before.' Julie said that to Spain before.

Рисунок Б.11 – Вправа на завершення зразка мовлення

ДОДАТОК Б

Комплекс уроків з використанням онлайн-ресурсів для формування іншомовної граматичної компетентності учнів 11-х класів

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Passive modals, gerunds and infinitives.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичних структур за темою заняття «Passive modals, gerunds and infinitives»;

освітня: розвивати навички використання онлайн-ресурсів, як допоміжних засобів у вивченні граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати граматичні навички вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву;

професійна: розвивати готовність учнів до подальшої самоосвіти, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати старанність та інтерес до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Прийом: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Прийом: вчитель записує речення відповідно до теми уроку на дошці, проте з помилками, завдання учнів уважно прочитати речення та намагатись виправити помилки які навмисно допустив вчитель.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання складних конструкцій пасиву.

Прийом: вчитель нагадує учням правила вживання «Passive modals, gerunds and infinitives», використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Крім того, для унаочнення теоретичного

матеріалу та схематичного зображення вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву, використовує онлайн-ресурс *Perfect English* (<https://www.perfect-english-grammar.com/support-files/passive-explanation.pdf>).

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву.

Приєм: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1-2, p. 125).

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичною структурою уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву.

Приєм: виконання граматичних вправ з використанням онлайн-ресурсу *English Grammar At* (https://www.english-grammar.at/online_exercises/passive-voice/pa002-incident-in-the-sky.htm).

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Приєм: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_06_012e?cc=ua&selLanguage=uk).

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву.

Приєм: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання пасивного стану модальних дієслів, герундія та інфінітиву, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *Perfect English* (<https://www.perfect-english-grammar.com/passive-subordinate-clauses-exercise-1.html>).

2. Онлайн-ресурс – *Grammar Bank* (<https://www.grammarbank.com/passives-with-modals.html>).

3. Онлайн-ресурс – *Grammar Quizzes* (<https://www.grammar-quizzes.com/passive1.html#practice3>).

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Приєм: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Reported speech.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичного явища за темою заняття «Reported speech»;

освітня: розвивати навички використання онлайн-ресурсів, як допоміжних засобів у вивченні граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати іншомовну граматичну компетентність;

професійна: формувати готовність учнів до подальшої самоосвіти та саморозвитку, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати активність та формувати вміння працювати в команді, а також позитивне ставлення до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Приєм: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Приєм: вчитель поділяє учнів на дві групи, пропонує учням зіграти в гру та роздає учням картки з реченнями прямої мови та непрямої мови та пропонує виконати командну роботу. Кожна група має підібрати речення прямої та непрямої мови швидше за іншу команду.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання та утворення прямої і непрямої мови.

Приєм: вчитель нагадує учням правила вживання та утворення прямої і непрямої мови, використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Також, для унаочнення теоретичного матеріалу та схематичного зображення утворення прямої і непрямої мови використовує онлайн-ресурс *My English Pages* (<https://www.myenglishpages.com/english/grammar-lesson-reported-speech.php>).

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання прямої і непрямой мови.

Прийом: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1, p. 127).

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичною структурою уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання прямої і непрямой мови.

Прийом: виконання граматичних вправ з використанням онлайн-ресурсу *English Grammar* (<https://www.englishgrammar.org/reported-speech-exercise-13/>).

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Прийом: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_07_012e?cc=ua&selLanguage=uk).

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання прямої і непрямой мови.

Прийом: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання прямої і непрямой мови, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *Grammar Bank*

(<https://www.grammarbank.com/reported-speech-statements-exercise.html>).

2. Онлайн-ресурс – *English Grammar At* (https://www.english-grammar.at/online_exercises/reported-speech/rs012-reported-speech.htm).

3. Онлайн-ресурс – *English Hilfen* (https://www.english-hilfen.de/en/exercises/reported_speech/statements2.htm).

3. Онлайн-ресурс – *English Hilfen* (https://www.english-hilfen.de/en/exercises/reported_speech/statements2.htm).

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Reporting verbs.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичного явища за темою заняття «Reporting verbs»;

освітня: розвивати навички використання онлайн-ресурсів, як допоміжних засобів у вивченні граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати уміння вибору правильної граматичної структури, відповідно до поставленого завдання;

професійна: формувати готовність учнів до подальшої самоосвіти, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати наполегливість та інтерес до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Приєм: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Приєм: вчитель записує декілька речень на дошці за темою уроку, учні здогадуються яку граматичну тему вивчатимуть на уроці. Потім учні самостійно складають власті речення та намагаються використати свої опорні знання.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання дієслів непрямої мови.

Приєм: вчитель нагадує учням правила вживання «Reporting verbs», використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Крім того, для унаочнення теоретичного матеріалу та схематичного зображення вживання дієслів непрямої мови, використовує онлайн-ресурс *Perfect English* (<https://www.perfect-english-grammar.com/reporting-verbs.html>).

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання дієслів непрямої мови.

Приєм: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1-2, p. 128).

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичним явищем уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання дієслів непрямої мови.

Приєм: перегляд відео та виконання вправ на вживання дієслів непрямої мови використовуючи онлайн-ресурс *BBC Learning English*

(<https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/course/intermediate/unit-11/session-1>).

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Приєм: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_07_022e?cc=ua&seLanguage=uk).

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання дієслів непрямої мови.

Приєм: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання дієслів непрямої мови, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *Perfect English* (<https://www.perfect-english-grammar.com/reporting-verbs-exercise-1.html>).

2. Онлайн-ресурс – *English Grammar At* (https://www.english-grammar.at/online_exercises/reported-speech/rs010-reporting-verbs.htm).

3. Онлайн-ресурс – *British Council* (<https://learnenglish.britishcouncil.org/grammar/b1-b2-grammar/reported-speech-3-reporting-verbs>).

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Приєм: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Talking about ability.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичного явища за темою заняття «Talking about ability»;

освітня: розвивати навички використання онлайн-ресурсів, як допоміжних засобів у вивченні граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати навички учнів вживання модальних дієслів які виражають здатність;

професійна: формувати готовність учнів до подальшого саморозвитку та самоосвіти, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати активність та позитивне ставлення до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Прийом: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Прийом: вчитель дає список слів на картках, пропонує учням зіграти в гру «Бінго». Учні ходять по класу і запитують запитання «Чи можеш ти...?», щоб знайти однокласників, які мають здібності, показані на картці бінго, наприклад, «Ти вмієш ворушити вухами?» Коли учень знаходить когось, хто відповідає «Так, я можу», він просить цю особу продемонструвати свою здатність, виконавши завдання, учень пише своє ім'я у квадраті на картці бінго, а потім переходить до іншої людини.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання відносних речень.

Прийом: вчитель нагадує учням правила вживання модальних дієслів які виражають здатність, використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Крім того, для унаочнення теоретичного матеріалу вживання модальних дієслів які виражають здатність, використовує онлайн-ресурс

Му	English	Pages
----	---------	-------

(<https://www.myenglishpages.com/english/communication-lesson-ability.php>)

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання модальних дієслів які виражають здатність.

Прийом: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1, p. 128).

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичним явищем уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання модальних дієслів які виражають здатність.

Прийом: перегляд відео та виконання вправ щодо вживання модальних дієслів які виражають здатність, використовуючи онлайн-ресурс *Test English* (<https://test-english.com/grammar-points/b1/can-could-be-able-to/>).

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Прийом: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_08_012e?cc=ua&sellLanguage=uk).

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання модальних дієслів які виражають здатність.

Прийом: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання модальних дієслів які виражають здатність, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *English Grammar* (<https://www.englishgrammar.org/talking-ability/>).
2. Онлайн-ресурс – *Perfect English* (<https://www.perfect-english-grammar.com/modal-verbs-of-ability-exercise-1.html>).
3. Онлайн-ресурс – *English Club* (<https://www.englishclub.com/grammar/verbs-modals-can-could-able-quiz.htm>).

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

План-конспект уроку з граматики англійської мови у 11 класі

Тема уроку: Relative clauses.

Час уроку: 45хв.

Мета уроку:

практична: вдосконалити та закріпити навички вживання граматичного явища за темою заняття «Relative clauses»;

освітня: розвивати навички використання онлайн-ресурсів, як допоміжних засобів у вивченні граматики англійської мови;

розвивальна: розвивати навички вживання відносних речень;

професійна: формувати готовність учнів до подальшої самоосвіти, використовуючи онлайн-ресурси в галузі володіння іноземною мовою;

виховна: виховувати позитивне ставлення до вивчення граматики англійської мови.

Обладнання: Інтернет, технічне забезпечення, покликання на онлайн-ресурси, підручник «Solutions Upper-Intermediate».

Хід уроку

I. Вступна частина уроку

Етап 1. Організаційний момент.

Мета: організувати та налаштувати учнів на продуктивну навчально-пізнавальну діяльність.

Приєм: привітання, повідомлення теми та мети уроку.

Етап 2. Мовленнєва зарядка.

Мета: ввести учнів у іншомовну атмосферу.

Приєм: вчитель дає список слів на картках або записує їх на дошці, учні дають визначення цих слів використовуючи відносні речення, таким чином пригадують тему з граматики – Relative clauses.

II. Основна частина уроку

Етап 1. Введення граматичних структур уроку.

Мета: пригадати правила вживання відносних речень.

Приєм: вчитель нагадує учням правила вживання «Relative clauses», використовує теоретичний матеріал підручника «Solutions Upper-Intermediate». Крім того, для унаочнення теоретичного матеріалу та схематичного зображення вживання відносних речень, використовує онлайн-ресурс *Grammar Monster* (https://www.grammar-monster.com/glossary/relative_pronouns.htm).

Етап 2. Активізація граматичних структур уроку.

Мета: активізувати вживання відносних речень.

Приєм: виконання письмових вправ у підручнику (Ex. 1-3, p. 129).

Етап 3. Автоматизація дій учнів з граматичним явищем уроку.

Мета: автоматизувати навички учнів щодо вживання відносних речень.

Приєм: перегляд відео та виконання вправ щодо вживання відносних речень використовуючи онлайн-ресурс *BBC Learning English* (<https://www.bbc.co.uk/learningenglish/english/course/tgg/unit-1/session-12>).

Етап 4. Повторення граматичного матеріалу теми.

Мета: повторити та підсумувати вивчений граматичний матеріал уроку.

Приєм: виконання тесту, розробленого до підручника «Solutions Upper-Intermediate» використовуючи онлайн-ресурс *Oxford University Press*, (https://elt.oup.com/student/solutions/upperint/grammar/grammar_08_022e?cc=ua&selLanguage=uk).

III. Заключна частина уроку

Етап 1. Домашнє завдання.

Мета: закріпити навички учнів щодо вживання відносних речень.

Прийом: надати учням список посилань ефективних вправ та теоретичного матеріалу онлайн-ресурсів, та запропонувати учням самостійно практикувати вживання відносних речень, для додаткового закріплення матеріалу:

1. Онлайн-ресурс – *IXL* (<https://uk.ixl.com/english/year-11/use-relative-pronouns-who-whom-whose-which-and-that>).

2. Онлайн-ресурс – *Cambridge Dictionary* (<https://dictionary.cambridge.org/plus/quiz/grammar/determiners-5>).

3. Онлайн-ресурс – *Grammar Monster* (https://www.grammar-monster.com/glossary/relative_pronouns.htm).

Етап 2. Підсумки уроку.

Мета: узагальнити вивчений граматичний матеріал уроку, оцінити роботу учнів на уроці, стимулювати до самостійної роботи.

Прийом: усне заохочення, оцінювання роботи учнів на уроці з граматики англійської мови.

ДОДАТОК В

Контрольні завдання для визначення рівня володіння учнями 11-го класу
іншомовною граматичною компетентністю на початку експерименту**1** Arrange the words in the correct order.*Example: Jane / positive / is / very / a / person / optimistic / and.**Jane is a very positive and optimistic person.*1 I / very / friend / worried / Linda / was / my / about.
.....2 was / I / heard / someone / when / me / scared / I / behind.
.....3 Ukraine / and / many / historical / has / places /
fascinating.
.....4 Mary / have / other / and / since / known / childhood /
each / Stan.
.....
.....5 had / our / cleaning / time / arrived / by / mother / finished
/ the / We.
.....**2** Write questions to which the words in bold are the answers.

At present, **computer science** and **engineering** are constantly developing and new modern technologies are being created. One of the newest technologies is **artificial intelligence**. Artificial intelligence was started **in 1956**. Artificial intelligence is also

one of the most important aspects of **robotics**. Today, artificial intelligence and robotics are fast-growing fields as **technological progress** continues.

Example: What kind of science is constantly developing?

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3 Put the verbs in brackets into the correct tense.

Dear Jennifer,

I 0) have (**have**) good news! I 1) (**plan**) to visit your country next month! I 2) (**see**) you for so long. So, I 3) (**buy**) my plane tickets yet but I 4) (**think**) of coming next month for the New Year holiday. I'm so excited! I 5) already (**buy**) you a New Year's present.

Well, that's all for now. See you soon!

Best wishes,

4 Look at the cinema rules and complete the sentences below using modal verbs.

CINEMA RULES

- No cameras allowed. - No smoking. - Turn off your phone. - No talking.

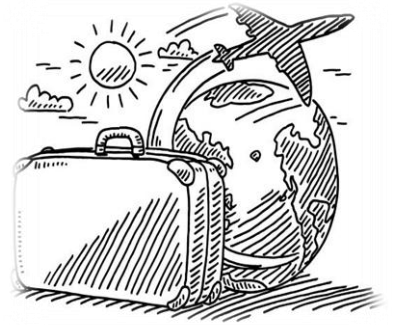

- No running in the cinema. - Do not throw anything on the floor.

Example: You mustn't smoke.

- 1 You use your cameras.
- 2 You your phone.
- 3 You talk.
- 4 You run in the cinema.
- 5 You throw anything on the floor.

5 Read the story and write conditional sentences.

Last year there was a big storm on our vacation at sea and there was a power cut. The next day the alarm didn't ring and we were late for the excursion. Moreover, we were late for the bus and did not have time to visit the outstanding places of the city. It would be better if we took into account the weather conditions of the city and planned the vacation for another time. We were very disappointed and wanted to go back home.

Example: *If there hadn't been a big storm, there wouldn't have been a power cut.*

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6 Use the phrases below to find out what your classmate likes or doesn't like doing in his or her free time. Use the verbs in the list.

like

don't like

enjoy

love

prefer

play
games

surf the Net

listen to
music

Example: A: *Do you like watching films in your free time?*

B: *Yes, I do. I enjoy watching a film "Harry Potter". And you?*

ДОДАТОК Г

Контрольні завдання для визначення рівня володіння учнями 11-го класу іншомовною граматичною компетентністю по закінченню експерименту

1 Turn the following into reported speech.

Example: "I have a dream to attend a football match", she said to him.

She said (that) she has a dream to attend a football match.

1 "You must show me your driver's license," the police officer told him.

.....

2 "You should visit Amanda at 10 o'clock", she said to him.

.....

3 "Ben and Jennifer have bought a new house in Los Angeles", Brenda said.

.....

4 "I can meet you tomorrow", he said to her.

.....

5 "We can go out to the restaurant next weekend", Alex said to her.

.....

2 Write sentences using relative clauses, as in the example. Add commas where necessary.

Example: My grandfather has a stamp collection. Many of them are very old.

My grandfather has a stamp collection, many of which are very old.

- 1 I have two sisters. They are both twins.
.....
- 2 Emma planted many roses in her garden. They all bloomed this summer.
.....
- 3 Jane met many new people at her job. They all turned out to be sociable and friendly.
.....
- 4 She has a large number of precious jewelry. They cost a fortune.
.....
- 5 Mark bought himself a new car. It is very expensive and exclusive.
.....

3 Write sentences using reporting verbs from the list below. Use correct form of the verb.

advise promise ask order beg suggest

Example: "Close the window, please" Mary said to Jack.

Mary asked Jack to close the window.

- 1 "I will clean the flat tomorrow", he told his wife.
.....
- 2 "Please, please don't do this," he said to Lily.
.....
- 3 "Get out of here!" he said to them.
.....
- 4 "Let's go to the cinema" Linda said to Robert.
.....
- 5 "I think you should drink more fluids", doctor said to him.
.....

4 Fill in the gaps with the modals of ability from the list below. Use correct form of the verb and contractions where possible.

could manage succeed be able to (2) can

Example: They were watching TV loudly. I think all the neighbors could hear it.

- 1 We were very surprised when Alexpassed the test the first time.
- 2 It was only after hours of running, that theyin reaching the finish of the road.
- 3 I work until noon, so Isee you today
- 4to speak fluent English language is a requirement of many jobs today.
- 5 I think I know what’s wrong with my phone. I might fix it myself.

5 Rewrite the following passage in the passive.

Our students are organizing a Halloween party. They have to decorate their classroom and wear extraordinary costumes related to the Halloween holiday. Students should also include interesting games in their party. The teachers have asked students to be creative. The headmaster will choose the best costumes. The school will award the winners.

Example: A Halloween party is being organized by the students of our school.

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

6 Ask your partner some questions from the list. If necessary, you can make notes. Report the questions and answers using reported speech. Then change your roles.

*Example: I asked Lily at what time did she wake up today and she said (that) she
wake up at six o'clock.*

1 At what time did you wake up today?

2 What is your favorite dish?

3 What are your plans for the weekend?

4 Are you an optimistic or pessimistic person?

5 Would you like to be fluent in one more language?

1

2

3

4

5